SƏN HƏMİŞƏ MƏNİMLƏSƏN, YAXUD "BOY ÇİÇƏYİ"

İŞTİRAK EDİRLƏR

Həsənzadə – zavod direktoru
Xurşid – onun arvadı
Aydın – onun oğlu
Nargilə – cavan qız, orta məktəbi bitirib
Nəzakət – onun anası
Fərəc – Nəzakətin ikinci əri
Fərəcov – zavodda kadrlar şöbəsinin müdiri
Sarısaç qız – Nargilənin rəfiqəsi
Yaşlı kişi
Birinci oğlan
İkinci oğlan
İşçilər

Vağzal. Məlum olur ki, hər kəs öz adamını yola salır. Ön planda dayanmış Həsənzadə kiməsə baxıb gülümsəyir. Lakin o, çox həyəcanlıdır. O, bütün xarici aləmdən təcrid olunaraq, yalnız gözlərini zillədiyi adamla məşğuldur. Qarşıdan gələn Nargilə onu görüb dayanır. Həsənzadə bunu hiss etmir.

Aydının səsi. Daha durma, ata, istidir.

Həsənzadə. Yatanda pəncərəni ört.

Aydının səsi. Arxayın ol.

Həsənzadə. Soyuq su içmə. Anginan təzə sağalıb.

Aydının səsi *(səbri tükənmiş halda)*. Dedim ki, arxayın ol.

Nargilə sürətlə gözünü səs gələn tərəfdən çəkib, Həsənzadəyə baxır. Lakin Həsənzadə oğlunun sərt cavabından inciməmişdir.

Həsənzadə. Yolda konserv yemə.

Aydının səsi. Yaxşı, ata, get. *(Axırıncı zəng. Qatar tərpənir)*. Salamat qal, ata. Çatan kimi teleqram vuracağam. Məndən arxayın ol.

Həsənzadə daha dinmir. O, çox mütəəssirdir. Əlini havada zəif-zəif tərpədərək oğlu ilə səssizcə vidalaşır. Qatarın səsi getdikcə uzaqlaşır. Həsənzadə dərindən nəfəs alaraq, başını aşağı salır və geri dönür. Bütün bu müddətdə gözləri Həsənzadədə olan Nargilə sanki bu saat ona, nə isə həyəcanlı bir söz deyəcək. Lakin Həsənzadə onun varlığını hiss etməyərək, yanından keçib gedir. Qız onu eyni həyəcanlı, pərişan nəzərlərlə müşayiət edir... Səhnə hərlənir... Həsənzadə eyvana çıxıb papiros yandırır. O, tez-tez papiros çəkir və budaqları eyvana əyilmiş söyüd ağacına baxır... Qarşıdakı binanın artırmasında isə Nargilə dayanmışdır. Onun gözləri Həsənzadəyə zillənmişdir. Elə bil ki, qız onun baxışlarını tutub öz üzərində saxlamaq istəyir. Lakin Həsənzadə onu görmür... Həsənzadə öz dərdi ilə məşğuldur. Bu vaxt uzaq musiqi eşidilir... və ətrafın səssizliyi içində adama elə gəlir ki, bu musiqi naməlum zamanlardan indiyə qədər davam edib gəlir və bundan sonra da əbədi olaraq davam edəcəkdir... Səhnə tədriclə qaranlıqlaşır və qaranlıqlaşdıqca həmin musiqi də uzaqlaşır...

Sonra mavi işıq içindən Xurşid çıxır.

Xurşid. Niyə bu qədər bikefsən? Aydın indi böyük oğlandır. Nə olacaq?..

Həsənzadə. Bu iyirmi iki ildə birinci dəfədir ki, mən ondan belə uzun müddətə ayrılıram.

Xurşid. Hansı ata-ana həmişə öz övladı ilə bir yerdə olub?

Həsənzadə. Elədir.

Xurşid. Bilirəm... təklik sənin üçün çətin olacaq.

Həsənzadə. Nə etməli... Təki canı sağ olsun. *(Pauza. Musiqi davam edir)*.

Xurşid. Gərək evlənəydin.

Həsənzadə. O dəhşətli gecədə sən özün dedin ki, evlənmə.

Xurşid *(təqsirkar kimi)*. Mən səhv etmişdim...

Həsənzadə. Fərqi yoxdur... O zaman sən «Evlən!» deməydin də, mən bunu bacarmazdım...

Xurşid. Gərək evlənəydin... *(Qısa pauza. Musiqi davam edir)*. Aydın səni çox incidirdi. Axı, o, elə körpəlikdən nadinc idi...

Həsənzadə. O, tez-tez xəstələnirdi.

Xurşid. Mən sənin bir gecə yuxusuz qalmağına dözmürdüm... Amma o səni aylarla yuxusuz qoyurdu...

Həsənzadə. Başqa cür mümkün deyildi. Onu soyuqdan gözləmək lazım idi.

Xurşid. O, körpəlikdə də həmişə narahat yatırdı.

Həsənzadə *(düşüncə içində)*. Sonra da məktəb həyatı. *(Gülümsəyir)*. Bir gün olmurdu ki, direktor zəng vurub ondan şikayət eləməsin... Nə isə... bunlar artıq keçmişdə qalıb. O bizim zəhmətimizi itirmədi.

Xurşid. «Bizim» yox, sənin! Mən vəfat edəndə onun iki yaşı var idi.

Həsənzadə. Elədir. Ancaq mən sənin yerini verə bilmirdim. Tez-tez əsəbiləşirdim. Səhvlər edirdim. *(Qısa pauza. Musiqi davam edir)*. Sənin vəfatından üç-dörd ay sonra biz təzə binaya köçmüşdük. Bir gün o mənə, səni aşağıda, darvazanın yanında görmüş olduğunu söylədi. Deyir, «anama dedim ki, bax, burada oluruq, niyə gəlmirsən?»

Xurşid. Mən həmişə sənin güclü təbiətinlə fəxr edərdim. Niyə belə şeyləri yadında saxlamısan?

Həsənzadə. Görünür, insan həmişə bir cür qalmır...

Xurşid. Evlən!

Həsənzadə. Gecdir.

Xurşid. Qırx altı yaş hələ qocalıq demək deyil.

Qısa pauza.

Həsənzadə. Sən mənim üçün həddindən artıq yaxşı olmusan...

Xurşid. Deyirlər, məhəbbət də canlı orqanizm kimi qocalır və nəhayət, ölür...

Həsənzadə. Bəlkə də... Ancaq, yəqin ki, bunun üçün iyirmi il azdır...

Xurşid. Evlənib özünə təzə həyat qurmağa sənin çoxdan haqqın var idi. Saçların ağaranda, iyirmi səkkiz yaşın hələ tamam deyildi...

Həsənzadə. Bunun üçün mən kimsəyə minnət qoymuram. Çünki heç bir zaman ürəyimin ziddinə hərəkət eləməmişəm... Özümü heç bir səadətdən məhrum etmək fikrində olmamışam. Demək istəyirəm ki, mən, sadəcə olaraq, öz vəzifəmi yerinə yetirmişəm... Burada təəccüblü və ya fövqəladə nə var ki...

Xurşid. Elə demə... sən gənc idin... gözəl idin... Biz evlənəndən sonra da qızların telefon zəngləri kəsilmək bilmirdi...

Həsənzadə. Bəlkə də, mənim yerimə bir başqası olsaydı, sənin vəfatından bir-iki il sonra evlənərdi... Sən deyən kimi, özünə təzə həyat qurardı... Bəlkə bu, Aydın üçün yaxşı olardı... Ancaq... Mən bunu bacarmadım. Hər dəfə bu barədə düşünəndə... Yox, bu mümkün deyildi və mən bu cür hərəkət etmədiyim üçün özümü məzəmmət eləmirəm!.. Mən çəkdiyim əziyyətlərdən, məhrumiyyətlərdən narazı deyiləm...

Qapının zəngi çalınır. Musiqi tamam susur. Xurşidin üzərinə düşən işıq sönür.

Həsənzadə qapını açır. Nargilə əlində bir yığın qəzet və jurnal daxil olur.

Nargilə *(həyəcanını boğaraq)*. Bunları qapıda poçtalyon verdi... Özü sancılanmışdı. Ona görə də mən alıb gətirdim...

Həsənzadə. Çox sağ olun. *(Qəzet və jurnalları ondan alıb, dəyirmi həsir stolun üstünə qoyur)*. Siz bizim bu qonşudakı mühasibin qızı deyilsiniz?

Nargilə. Xeyr... O mənim atalığımdır.

Həsənzadə. Oxuyursunuz?

Nargilə. Bu il onilliyi qurtardım. Ancaq ali məktəbə girə bilmədim.

Həsənzadə. Nə üçün?

Nargilə. Bir balım çatmadı... *(Birdən qızışıb özündən çıxaraq)*. Dil müəllimi kifir bir qız idi, «dörd» əvəzinə, götürüb «üç» verdi.

Həsənzadə *(gülümsəyərək)*. Məncə, müəllimə haqqında belə danışmaq yaxşı deyil.

Nargilə *(tutularaq)*. Bağışlayın...

Həsənzadə. Eybi yoxdur, yaxşı hazırlaşıb gələn il girərsiniz.

Nargilə. Yaman da girərəm...

Həsənzadə. Hər halda, ruhdan düşmək lazım deyil. Bəs indi nə edirsiniz?

Nargilə. Heç nə.

Həsənzadə. İşləmək istəmirsiniz?

Nargilə. İş yoxdur. Anamla sizin zavodun kadrlar şöbəsinə getdik. Bir şey çıxmadı.

Qısa pauza.

Həsənzadə. Naryadçı vəzifəsində işləyərsiniz?

Nargilə. Siz deyəndən sonra niyə işləmirəm...

Həsənzadə. Mənim deməyim başqa, sizin ürəyinizdən olmağı başqa.

Nargilə. İşləyərəm.

Həsənzadə *(zəng edir)*. Allo, Fərəcov.

İşıq eyni zamanda telefon xəttinin o biri ucunda olan Fərəcovu işıqlandırır.

Həsənzadə. Ora bir qız gələcək, adı... *(Nargiləyə)*. Adınız nədir?

Nargilə. Nargilə.

Həsənzadə *(telefonla)*. Adı Nargilə xanımdır. Onu sağagün orduya gedən oğlanın yerinə naryadçı təyin edərsiniz.

Fərəcov *(narazılığını gizlədərək)*. Ba-ba-baş üstə, yoldaş direktor.

Həsənzadə dəstəyi asır. Fərəcovun üzərinə düşən işıq sönür.

Nargilə. Görürsünüz... Amma dünən bizə deyirdi, oğlanın yerinə adam götürmüşük.

Həsənzadə. Sabahdan gedərsiniz, əlli manat da maaşıdır...

Nargilə *(qürurla)*. Onun əhəmiyyəti yoxdur.

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Yəni o qədər dövlətlisiniz?

Nargilə. Altmış manat da atamın təqaüdünü alıram.

Həsənzadə. Atanız vəfat eləyib?

Nargilə. Bəli... Mən bir yaşında olanda... Müharibədə vurulub. Baş leytenant imiş. *(Həsənzadə papiros yandırır)*. Oğlunuzu hara yola salırdınız?

Həsənzadə. Başqırdıstana.

Nargilə. Orda işləyəcək? *(Həsənzadə başı ilə təsdiq edir)*. Həmişə?

Həsənzadə. Kim bilir... Hələlik üçillik vaxta gedib.

Nargilə. Gərək ki, mühəndisdir...

Həsənzadə. Bəli. Neft İnstitutunu qurtarıb.

Nargilə. Darıxırsınız?

Həsənzadə. Darıxdım nə olacaq...

Qısa pauza.

Nargilə *(mütəəssir halda)*. Bəlkə sizin üçün bir iş görmək lazımdır?

Həsənzadə. Sağ olun. Lazım olan işləri özüm görməyə adət etmişəm.

Nargilə. Bilirəm... oğlunuz kanikula gələndə hər səhər ondan əvvəl durub çay qoyurdunuz. Qəlyanaltı hazırlayırdınız...

Həsənzadə. Elədir...

Nargilə. Mən saatlarla o tək pəncərənin qabağında oturub, sizə tamaşa edirdim... Sizin isə bundan xəbəriniz yox idi.

Həsənzadə. Xəbərim var idi.

Nargilə *(sevinclə)*. Doğrudan?.. Amma elə bilirdim siz bir dəfə də olsun məni görməmisiniz...

Həsənzadə. Nə üçün... Qonşu deyilik...

Nargilə *(məyus halda)*. Elədir... qonşuyuq... *(Qısa pauza)*. Həmişə sizin oğlunuz gələndə mən sevinirdim.

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Doğrudanmı?

Nargilə *(Həsənzadənin ahəngindəki mənanı duyaraq)*. Mən sizə görə sevinirdim!

Həsənzadə. Mənə görə?

Nargilə. Bəli. O gələndə sizin kefiniz yaxşı olurdu. Danışırdınız, gülürdünüz... O olmayanda isə, saatlarla bu həsir kresloda oturub elə hey papiros çəkirdiniz. Hey düşünürdünüz...

Həsənzadə *(gülümsəyir)*. Qocalara başqa daha nə qalır ki...

Nargilə. Siz qocasınız?

Həsənzadə. Əlbəttə.

Nargilə *(acıqlanır)*. Yoxsa siz məni yüngülbeyin bir qız hesab edirsiniz?

Həsənzadə. Qətiyyən!

Nargilə. Onda nə üçün heylə deyirsiniz?

Həsənzadə. Mənim özüm haqqımda elə deməyimin sizə nə dəxli ola bilər?

Nargilə. Çox sağ olun. Mən sizdən belə kobud sözlər gözləməzdim.

Həsənzadə. Bağışlayın.

Nargilə. Yox, siz məndən üzr istəməyin... lap ürəyimi parça-parça eləsəniz də, mən sizin üzr istəməyinizə razı olmaram.

Həsənzadə. Təşəkkür edirəm. *(Qısa pauza)*. Siz çox roman oxuyursunuz?

Nargilə. Nə üçün soruşursunuz?

Həsənzadə. Elə-belə...

Nargilə. Xeyr, mən Robinzon Kruzodan başqa heç bir roman-zad oxumamışam. *(Təşəxxüslə)*. Mən riyaziyyatçıyam. Fizika, riyaziyyata aid əlimə nə keçdi, buraxmaram.

Həsənzadə. A... belə deyin.

Nargilə. Nə qədər çalışdım, o kifir qızı başa sala bilmədim ki, riyaziyyatçı olmaq istəyirəm. Qrammatikadan üç alsam da, yola gedərəm.

Həsənzadə. Bəs, axı dedik, müəllim haqqında belə hörmətsiz danışmaq yaxşı deyil...

Nargilə. Bağışlayın... Yadımdan çıxdı. Söz verirəm. *(Pauza. Həsənzadə papiros çəkir, qız baxır)*. Təbiətin qəribə sirləri var...

Həsənzadə. Necə bəyəm?

Nargilə. Oğlunuz sizə o qədər oxşayır ki...

Həsənzadə. Hə... bir az oxşayır.

Nargilə. Bir az yox, lap çox!.. Gözləri, yerişi, duruşu, hətta papiros çəkməyi...

Həsənzadə *(təəccüblə)*. Məgər o, papiros çəkir?

Nargilə *(özünü itirərək)*. Yox... Bəlkə... elə-belə məşğuliyyət eləyirmiş. Mən bircə dəfə görmüşdüm. Bir-iki ağız çəkəndən sonra üz-gözünü bürüşdürüb tulladı. Doğru deyirəm.

Həsənzadə. Yəqin ki, doğru deyirsiniz...

Nargilə *(ona diqqətlə baxaraq)*. Yox! Yalan deyirəm! Papirosu axıra qədər çəkdi!

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Üz-gözünü də bürüşdürmədi.

Nargilə. Yox! *(Üsyankar)*. Axı çəkəndə nə olar... Maşallah, pəhləvan kimi oğlandır. Papiros ona neyləyəcək?! *(Yavaş və mütəəssir səslə)*. Mən istəyirəm ki, siz heç bir şeyin fikrini eləməyəsiniz...

Həsənzadə. Başa düşürəm... Sağ olun...

Nargilə. Xoşbəxtlik gün kimi onun başı üzərində hərlənir.

Həsənzadə *(birdən canlanaraq)*. Siz eləmi güman edirsiniz?

Nargilə. Əlbəttə. Ali təhsilli, ağıllı, gözəl... sağlam... Sizin kimi də atası!.. Xoşbəxtlik üçün daha ayrı nə lazımdır ki?!

Həsənzadə *(dərindən nəfəs alaraq)*. Yox... Həqiqi xoşbəxtlik üçün sizin dediklərinizlə çox azdır. Əsil məsələ bu sifətlərdən necə istifadə eləməkdə, insanlar üçün, özün üçün nə kimi xeyirli işlər görməkdədir.

Nargilə *(pərişan halda)*. İnsanlar üçün...

Həsənzadə. Doğru deyilmi?

Nargilə *(birdən)*. Yox!

Həsənzadə. Bəlkə, siz hamıya kin bəsləyirsiniz?

Nargilə. Sizdən və yazıqlardan başqa!

Həsənzadə. Yazıq kimlərə deyirsiniz?

Nargilə *(xəyal içində)*. Surikə, anama...

Həsənzadə. Surik kimdir?

Nargilə. Yoldaşımdır... Onilliyi bir yerdə qurtarmışıq. Doğrudur, bir az yüngülbeyinliyi var... ancaq yazıqdır. Anam da yazıqdır, çünki iradəsizdir, qorxaqdır. Rica edirəm, gəlin bu barədə danışmayaq... Mən sizin ürəyinizin qısılmasını istəmirəm.

Həsənzadə. Eybi yoxdur. Mənim ürəyim o qədər də nərmənazik deyil.

Nargilə *(riqqətlə)*. Mən oğlunuzdan ayrıldığınız bu ağır dəqiqələrinizdə sizə, nə isə ürəkaçan bir şey danışmaq istərdim.

Həsənzadə. Təşəkkür edirəm. Siz bir az öz həyatınız haqqında söhbət eləsəydiniz...

Nargilə. Mənim həyatımın bir qiyməti olsaydı, onu sizə yüz dəfə danışardım.

Həsənzadə. Kim deyir ki, sizin həyatınızın qiyməti yoxdur?

Nargilə *(birdən əsəbiləşərək)*. Kim! Anam! Atamın yerini tutan o köstəbək! Üzümə baxıb şit-şit gülümsəyən, məni tovlayıb yoldan çıxarmağa can atan fərsiz oğlanlar! Qrammatikadan «üç»ü verib mənim ali məktəbə girməyimə mane olan o qız! Hamı... hamı!..

Birdən kresloya yıxılaraq, hönkürüb əlləri ilə üzünü tutur.

Həsənzadə. Sakit olun... ağlamaq nədir...

Pauza. Bayaqkı musiqi yenidən başlayır. Yenidən adama elə gəlir ki, bu musiqi min illərdir elə-belə davam edir...

Nargilə *(birdən əlini üzündən çəkərək)*. Doğrudanmı, siz mənim həyatım haqqında eşitmək istəyirdiniz?!

Həsənzadə. Bəli. Danışın.

Nargilənin gözləri sanki yol çəkir... Həmin musiqi yenidən başlayır və musiqinin ahənginə uyğun olaraq, səhnə yavaş-yavaş qaranlıqlaşır.

Nargilə. Anamın ikinci dəfə ərə getməyi yadıma gəlmir. Deyirlər, onda mən kök, sağlam, güləyən bir uşaq imişəm. Lakin illər keçir, mən böyüdükcə, bu şənlik də silinib gedirdi. *(Musiqi susur. Səhnə tamam qaranlıqlaşır... və qaranlıqda Nargilənin bu sözləri eşidilir)*. Mənim həyatımda fərəhsiz, sıxıntılı günlər başlanırdı...

Səhnə yenidən işıqlananda Nargilənin ata evində yemək otağı görünür, artıq yetkin bir qız olan Nargilə tez-tez mətbəxdən qab-qacaq gətirir. Lakin bu işin onun üçün son dərəcə xoşagəlməz bir hal olduğu hiss edilir. Nəzakət xanım yemək stolunun üstünü düzəldir. Nargilə qrafini gətirib qoyanda su süfrənin üstünə tökülür.

Nəzakət. Niyə üsullu hərəkət eləmirsən... İndi bir də süfrəni dəyişim?

Nargilə. Lazım deyil. Bir damcı tökülüb.

Nəzakət. Sən onun xasiyyətini bilirsən. Şoraba da yadımızdan çıxıb. *(Tələsik mətbəxə gedir. Qız anasının ardınca təngə gəlmiş adam kimi nəzər salır. Sonra dərindən nəfəs alaraq, yaxınlaşıb radionu açır. Otağa zərif bir musiqi dolur. Nəzakət həyəcanla daxil olub, şorabanı stolun üzərinə qoyaraq radionu bağlayır)*. Nə qayırırsan?.. Bilmirsən, o, ac olanda belə şeylərə dözmür?! *(Bayırdan ayaq səsləri eşidilir)*. Gəlir...

Və yalvarıcı bir ifadə ilə qızına baxır. Nargilə onun nə demək istədiyini başa düşərək, səhnənin ikinci otağı əvəz edən hissəsinə keçir. Fərəc ağır addımlarla daxil olur. Nəzakət xanımın ona dikilən nəzərlərində bir vahimə vardır. Fərəc həsir şlyapasını çıxarıb Nəzakətə verir və mətbəxə yönəlir... Nəzakət də onun ardınca gedir. Sonra Fərəcin fınxıra-fınxıra, suyu üzünə şappıldada-şappıldada necə yuyunduğu eşidilir və bütün bu səslərin Nargiləyə olduqca xoşagəlməz bir təsir bağışladığı, onu əsəbiləşdirdiyi duyulur. Nəzakət yeməklə dolu boşqabı çox ehtiyatla gətirib stolun üstünə qoyur. Fərəc yaş əllərini havada tutaraq gəlir.

Fərəc. Məhrəba! *(Nəzakət yüyürüb məhrəba gətirir, Fərəc məhrəbanı alıb qurulanaraq yenə də arvadına qaytarır. Sonra təntənə ilə irəliləyib yemək stolunun arxasına keçir. Nəzakət məhrəbanı qoyub qayıdır, ayaq üstündə dayanıb ərinə tamaşa edir. Onun baxışlarında mütilik və qorxu hiss olunur)*. İstiot!

Nəzakət. Görürsən... Yenə də yaddan çıxıb...

Gedib gətirir. Pauza. Bütün bu müddətdə Nargilə o biri otaqda əvvəlcə kitab götürüb oxumaq istəyir, lakin oxuya bilmir. Sonra kitabı yerə qoyaraq, yarımçıq qalmış əl işini götürüb tikmək istəyir. Lakin tikə bilmir və onu da kənara atır. Hiss olunur ki, o biri otaqdan gələn çəngəl-bıçaq səsləri onu əsəbiləşdirir.

Fərəc. Kompot! *(Nəzakət bir stəkan kompot gətirir. Fərəc bir qurtum alıb arvadına baxır)*. İstidir.

Nəzakət *(təqsirkarcasına)*. Bu gün işdən gec çıxdıq...

Fərəc *(Nargilə olan otağa işarə ilə)*. Bəs o neyləyirdi?

Nəzakət. O da yoldaşigilə getmişdi...

Fərəc. Demək, bura mehmanxanadır...

Nargilə acığından barmağını dişləyir.

Nəzakət *(kompotu götürür)*. Qoyum soyuducuda bir az qalsın.

Fərəc. Çay!..

Nəzakət. İki dəqiqəyə qaynayar.

Fərəc *(qəzəblə)*. Qaynayar!.. *(Qalxıb əsəbi halda başdakı qapıya tərəf yönəlir və birdən geri dönür. Nargilə olan otağa işarə ilə)*. Sən onunla danışdın?

Nəzakət *(müqəssir kimi)*. Hələ yox.

Fərəc. Danış! *(Baş tərəfdəki qapıdan çıxır. Nəzakət onun ardınca baxır, üzü yazıq, köməksiz bir ifadə alır. Nargilə o biri otaqdan gəlir)*.

Nargilə. Nə olub?

Nəzakət *(tərəddüd içində)*. Heç bir şey.

Nargilə. Axı o mənim haqqımda nə isə deyirdi. *(Qısa pauza)*. Niyə susursan? Niyə dinmirsən?

Nəzakət. Bir az yavaş...

Nargilə. Yavaş danışmıram! Bura mənim atamın evidir.

Nəzakət. Nargilə... qızım...

Nargilə *(indi yavaş səslə)*. Ah!.. Bircə başa düşsəydim ki, sən... vaxtilə gözəl-göyçək bir gəlin olan sən, onun nəyinə aşiq olmusan?

Nəzakət. Mən indiyə qədər bu sirri heç kəsə açmamışam, amma indi böyük qızsan, sənə deyirəm, mən onu sevmirəm. Heç bir zaman da sevməmişəm!..

Nargilə. Elə isə... Bəs neçə ildir o, burada nə gəzir?

Nəzakət. Atandan sonra mən bu damın altında tək qaldım... Sən isə körpəydin...

Nargilə. Tək niyə olurdun? Sən ki, işləyirdin...

Nəzakət. Gündüzlər işləyirdim... gecələr isə... dünya gözümdə qaralırdı. Elə bil ki, bu evdə hər şey... divarlar da, stullar da dil açıb mənə deyirdi: «O daha yoxdur... O daha heç bir zaman gəlməyəcək».

Yenə də birinci səhnədəki musiqi eşidilir. Yenə də adama elə gəlir ki, bu musiqi dünya bina olunandan indiyə qədər davam edir.

Mən hər yerdə... Hər yerdə onun yoxluğunu hiss edirdim. Mənə elə gəlirdi ki, onunla birlikdə bütün həyat məni tərk edib getmişdir. Sən isə dilbilməz bir körpə idin. Sən dünyadan xəbərsiz gözlərini mənə zilləyib gülümsədikcə, vahimə məni basırdı. Mənə elə gəlirdi ki, müharibə indicə səni də aparıb udacaqdır. Elə bil ki, soyuq əsgər süngüsünün ucu sənin dodaqlarına dirənmişdi. Sən isə onu əmzik bilib sorursan... Mən hər gecə dəhşətli yuxular görürdüm. Mən hər gecə sənin hansı uzaq, yiyəsiz səhradasa düşüb qalmış yaralı atanın çağırışını eşidirdim. *(Musiqi davam edir).* Təklik dəhşət idi. *(Ağlayır).* Mən yaşaya bilmirdim. Başa düş...

Nargilə *(mülayim).* Yaxşı, sakit ol.

Nəzakət *(daha yanıqlı şəkildə ağlayır).* Yoxsa... Mən sənin atanın xatirəsini bu dünyada heç bir səadətlə əvəz etməzdim.

Pauza. Musiqi davam edir. Musiqi susur. Səhnə qaranlıqlaşır. İşıqlananda Həsənzadə papiros çəkərək dinləyir. Nargilə həyəcanla söhbətinə davam edir.

Nargilə *(aramla).* Mən anama inanırdım... Bir dəfə mən onun xəlvətcə atamın şəklinə baxıb ağladığını görmüşdüm. Mən onun halına yanırdım. Lakin onun zəifliyi, iradəsizliyi məni dəli edirdi.

Həsənzadə. Bəs sonra nə oldu?

Nargilə. Sonra da belə oldu ki...

Səhnə yenidən qaranlıqlaşır. İşıqlananda axşamçağıdır. Fərəc arvadının qabağında dayanmışdır. Nargilə isə o biri otaqda çarpayısının üstündə yarıuzanmış halda yuxulamışdır. Oxuduğu kitab sinəsi üzərinə düşüb qalmışdır. Onun üzündə həyəcanlı bir ifadə var.

Fərəc *(arvadına).* Nə oldu, danışdın?

Nəzakət. Axı bu evlər onun atasınınkıdır. Mən necə deyim ki, sən get ayrı yerdə ol?!

Fərəc. Xalası tək arvaddır. Getsin onun yanında qalsın.

Nəzakət *(təqsirkarcasına).* Deyə bilmərəm... Ürəyim gəlmir...

Fərəc. Demək, o sənin üçün doğmadır, amma bu biriləri ögey?

Nəzakət. Ögey nə üçün?

Fərəc. Bəs niyə onların da qayğısına qalmırsan? Tək qız bir otağı tutub... Amma biz beş baş külfət iki balacasına sığınmışıq...

Uşaqların dərs oxumağa da yerləri yoxdur. *(Hirslənir).* Bu isə sənin vecinə deyil.

Nəzakət. Qız heç vaxt uşaqların onun otağında dərs hazırlamalarına mane olmur... Əksinə... özü həmişə onlara kömək eləyir.

Fərəc. Bu nağılları qoy dursun. *(Birdən).* Mən onun burada olmasını istəmirəm, vəssalam, ya o, ya mən!

Fərəc otaqdan çıxır. Nəzakət onun ardınca uzun bir nəzər salır. Sonra Nargilə olan otağa girərək, gəlib onun yanında oturur. Gözü qızına zillənib qalmışdır. Yenə də həmin musiqi səslənir. Yenə də zaman dayanır... Nargilə ayılır. Anasına baxaraq, sanki xəyalını uzaqlardan qaytarmağa çalışır.

Nargilə *(dikəlir).* Elə qəribə yuxu görürdüm ki...

Nəzakət. Nə yuxu idi?

Nargilə. Görürəm, mən yaşıl bir meşə ilə harasa tələsirəm. Birdən qarşıma saçları ağarmış qədd-qamətli bir zabit çıxır. İkimiz də dayanırıq. Sən də gəlib çıxırsan... Zabit kədərli gözləri ilə hey mənə baxıb susur... Mən özümü itirirəm. Sən mənə deyirsən: bunu tanımırsan? Sənin atandır da... Mən də ürəyimdə deyirəm: bir gör mənim atam necə yaraşıqlıdır...

Nəzakət. O, müharibəyə gedəndə iyirmi üç yaşında saçları qapqara bir oğlan idi.

Nargilə *(qalxıb güzgüdə özünə uzun bir nəzər salır. Gözləri güzgüdə olduğu halda oxuyur).*

Sən şahin kimi cəsur, mələk kimi gözəl idin.
Sən igidlər içində bir igid idin.
Səni uzaq bir səhrada sinəndən vurdular...
Dağlardan bir qartal uçub sənin yanına gəldi.
Başın üzərində hərlənən qarğalar
Onu görüb qaçdılar.
Düşməni məhv edib qayıdan yoldaşların səni
Bir palıd altında dəfn eləyib getdilər.
O vaxtdan həmin qartal hər axşam, səhər
Sənin qəribə məzarın üzərində dövrə vuraraq
Göylərin dərinliklərində gözdən itir.

Fərəc gəlib o biri otağa keçir. Hiss olunur ki, qızın mahnısı onu daxilən özündən çıxarır. O, acığından stulları bir-birinə vurur.

Fərəc *(yemək otağında stula otururaq qışqırır).* Borjom!.. *(Nəzakət diksinərək, qalxıb mətbəxdən ona bir şüşə borjom aparır).* Nə oldu, danışdın?

Nəzakət. Yox.

Fərəc. Niyə?

Nəzakət. Mən danışa bilmirəm!

Pauza. Fərəc sakit halda borjomu töküb içir. Sonra qalxıb, arvadının qabağında dayanır.

Fərəc. Ya mən, ya o! Bu gecə evə gəlməyəcəyəm. Soruşsalar, əmioğlugildəyəm. Səhər zəng edib qərarını mənə bildirərsən.

Həsir şlyapasını götürüb təntənəli şəkildə çıxır. Nəzakət yerində donub qalmışdır.

Nargilə *(gəlir)*. Yenə niyə stulları bir-birinə çırpırdı?

Nəzakət. Nargilə! Qızım! Sən köç xalanla ol. Tək arvaddır.

Nargilə. Aha... demək belə...

Nəzakət. Yenə də əvvəlki kimi gözüm üstündə olacaq.

Nargilə. Yox, mən heç yerə getməyəcəm. Bura mənim atamın evidir. Zəhmət çəkib siz getsəniz, mən özümü çox yaxşı hiss edərəm.

Nəzakət *(acıqlı halda)*. Sən bir adamsan, amma biz beş nəfər!

Nargilə *(onun sözünü təkrar edir)*. Biz! Bəs sən deyirdin onu istəmirsən?

Nəzakət *(qışqırır)*. Mənim uşaqlarım var!

Nargilə. Uşaqlar.

Nəzakət. Bu nə hərəkətdir?! Sən ananla danışırsan!..

Nargilə. Yox. Mən Fərəcin arvadı ilə danışıram.

Nəzakət *(mülayim tərzdə)*. Axı sən indi böyük qızsan... Hər şeyi başa düşürsən. Mən ki, sənə izah elədim.

Nargilə. Mən səni ərə getməkdə təqsirləndirmirəm.

Nəzakət. Yoxsa mənim səni istəməyimə şübhə edirsən?

Nargilə. Mən buna da şübhə etmirəm.

Nəzakət. Bəs onda sən məni nədə təqsirləndirirsən?

Nargilə. Köləlikdə!

Nəzakət. Mən kimin köləsiyəm?

Nargilə *(qışqırır)*. Bir köstəbəyin! İnsanlıqda haqqı olmayan bir rəzilin. Sən bu neçə ildə onun yanında mənimlə bir kəlmə danışmamısan! Qorxursan ki, köstəbək hirslənib səni atar.

Nəzakət *(sarsılmış halda)*. Sən ananın bədbəxtliyinə acımaq əvəzinə, gör ona nələr deyirsən!

Nargilə. Mən bütün üzvləri sağlam olduğu halda, özlərini yalnız acımağa layiq bilənlərə...

Nəzakət. Nifrət edirsən, eləmi?

Nargilə. Bağışla, sən məni o qədər yandırıb-tökürsən ki...

Nəzakət. Bəlkə də, lənətə gəlmiş müharibə olmasaydı, bizim aramızda bu sözlər olmazdı...

Nargilə. Nə isə... Bu söhbətlər artıq gecdir. Demək, sən də, ərin də mənim bu evdən çıxıb getməyimi istəyirsiniz.

Nəzakət. Mən yox... başa düş...

Nargilə. Başa düşürəm... Heç sən özün də təsəvvür eləyə bilməzsən ki, nə qədər aydın başa düşürəm.

Nəzakət. O getdi. Əgər sən burada qalsan, bir də qayıtmayacaq. Mənim isə ondan üç uşağım var...

Nargilə. Sən uşaqların adını az çək. Dünyada heç nədən xəbərləri olmayan körpələri bir ehtiras alətinə çevirmək yaxşı deyil. Bunu o eləyir, heç olmazsa, sən eləmə.

Nəzakət. Mən sənin qarşında təqsirkaram.

Nargilə. Xahiş edirəm, yalvarıram, belə sözləri qoy bir kənara. Get deyirsən, gedirəm. *(Çamadanını yığışdırır)*.

Nəzakət *(göz yaşları içində)*. Allah bilir ki, mən səni nə qədər çox istəyirəm... Sən mənim ilkimsən. Sən onun yadigarısan...

Nargilə *(qışqırır)*. Sənə dedim ki, bu sözləri qoy bir kənara! Yoxsa, bax, getmərəm. O köstəbək bilir ki, hökumətə düşsə, bu otaqların, heç olmasa, biri qanuni surətdə mənə çatır.

Nəzakət *(qorxmuş halda)*. Əlbəttə... *(Pauza. Birinci səhnədəki musiqi yenə də eşidilir. Yenə də adama elə gəlir ki, bu musiqi dünya bina olandan indiyə qədər davam edir. Nargilə atasının şəklini divardan alıb çamadanına qoyur. Sonra şifonerdən bir neçə kişi qalstukunu çıxarır, havada silkələyərək tozunu çırpır...)* Qoy onun qalstukunun biri mənə qalsın...

Nargilə *(qalstukları çamadana qoyaraq)*. Onun bu boyda evi sənə qalır, bir qalstuk nəyinə lazımdır ki...

Nəzakət. Niyə sən mənə qarşı bu qədər amansızsan? *(Lakin Nargilə daha onu dinləmir. Çamadanını götürür, musiqi davam edir)*. Mən hər gün sənin yanına gələcəyəm.

Nargilə *(onu dinləməyərək divarları nəzərdən keçirir. Öz-özünə danışırmış kimi)*. Gövhər nənəm deyərdi ki, mənim atam bu otaqda doğulub, sonralar da bura onun iş otağı olub...

Nəzakət. Elədir...

Musiqi susur.

Nargilə *(təhdidlə)*. Əgər siz buranı yataq otağı eləsəniz, mən hökumətin əli ilə bunu təkrar sizdən alacağam. İndi isə xudahafiz.

Çıxır. Nəzakət qızın ardınca uzun bir nəzər salır. İşıq tədricən tutqunlaşır. Nəzakət vahimə içərisində otağı nəzərdən keçirir. Elə bil ki, divar yerindən tərpənərək ona tərəf hərəkət edir. Yarıqaranlıq içində hər tərəfdən sıxlaşan divarlarla birlikdə Fərəc də irəliləyib Nəzakətin qarşısında dayanır. Nəzakət alacalanmış gözləri ilə ərinə baxaraq, dəhşət içində pıçıldayır.

Nəzakət. Getdi!

Fərəcin Nəzakətə zillənmiş nəzərləri altında səhnə qaranlıqlaşır. İşıq yananda Nargilənin yeni mənzili görünür. Bu, balaca, dar, yarıqaranlıq bir otaqdır. Bir tərəfdə üzərinə ucuz, lakin çox təmiz adyal çəkilmiş dəmir çarpayı, köhnə divan qoyulmuşdur. Çarpayının yanındakı divara Nargilənin gənc atasının şəkli vurulmuşdur. Ortada təmiz, ağ örtüklü stol və iki köhnə stul vardır.

Nargilə əynində xalat, evini səliqəyə salır. Telefon zəng vurur. Nargilə irəliləyib dəstəyi götürür və bu zaman işıq yalnız onun, bir də telefon xəttinin o biri tərəfindəki avtomat köşkünün üzərinə düşür. Köşkdə ultramoda ilə geyinmiş sarısaç bir qız telefon dəstəyini qulağına tutmuşdur. Onun yanında yenə də ultramodada geyinmiş iki gənc oğlan dayanmışdır, oğlanlardan biri qızın əlindən tutmuşdur.

Sarısaç qız. Nana, səni təzə mənzildə təbrik edirik.

Nargilə. Çox sağ olun. Ancaq mənim təzə mənzilim bu təbrikə dəyməz.

Sarısaç qız. Nə danışırsan, Nana. Sən indi azad quşsan... Heç kəs səndən soruşmayacaq, niyə tez getdin, niyə gec gəldin? Bu ki, dünyaya dəyər... Mən sənə həsəd aparıram.

Nargilə *(gülümsəyir)*. Doğrudanmı?

Sarısaç qız. Vicdan haqqı. *(İkinci oğlana baxaraq gülümsəyir)*. Nana!

Nargilə. Nədi?

Sarısaç qız. Tez geyin gəl. «Nərgiz» kafesinin yanında gözləyirik.

Nargilə. Kiminlə?

Sarısaç qız. Gələrsən, görərsən. *(İkinci oğlana baxaraq gülümsəyir)*. Sənin üçün sürpriz var. *(İkinci oğlan gülümsəyir)*.

Nargilə. Nə sürpriz?

Sarısaç qız. Dedim ki, gələrsən, görərsən.

Nargilə. Sən kiminləsən?

Sarısaç qız. Mən Dodiklə.

Nargilə. Hansı Dodiklə?

Sarısaç qız. Çapıq Davudu tanımırsan?

Nargilə *(bərkdən gülərək)*. Nə üçün oğlanın üzünə heylə söz deyirsən?

Sarısaç qız. Sən də... oğlanın... *(Davud onun əlini bərk sıxır, qız qışqırır.)* Oy...

Nargilə. Nə oldu?

Sarısaç qız. Sən ki bunun vəhşiliyini bilirsən... *(Davud vəhşi bir görünüş alaraq, dişlərini bir-birinə sürtüb qıcırdadır)*. Oy, Dod... bəsdir... *(Telefona)*. Qurtar! Sürprizin bağrı çatladı.

İkinci oğlan *(ağzını telefon dəstəyinə yapışdıraraq oxuyur)*.

Zaman keçir... günlər quş kimi uçur.
Həyat bir stəkan sudur,
Tələs, tez iç.
Yoxsa bizim bu fərsiz planetimiz
Hər bir an bir ovuc kül ola bilər.
Həyat bir stəkan sudur,
Tələs, tez iç...

Sarısaç qız *(oxuyur)*.

Taleyindən narazı eybəcər bir qız
Bizi kəsdi, «üç» verdi,
Ali məktəbə girməyə qoymadı,
Biz həyatdan və eybəcər qızdan
İntiqam alacağıq.
Biz eşq badəsini sona qədər içib,
Dünyanın bütün zövq-səfasını dadacağıq...
Biz həyatdan və eybəcər qızdan
İntiqam alacağıq.

Hər üçü *(oxuyur)*.

Biz həyatdan və eybəcər qızdan
İntiqam alacağıq.

Sarısaç qız. Nana, tez ol, gözləyirik.

Köşk qaranlıqlaşır. İndi yalnız Nargilənin otağı görünür. O, yavaş-yavaş xalatını çıxarır, təzə paltarını geyir. Üzü ciddi və fikirlidir. Əvvəl dodaqlarına pomada, üzünə pudra vurur. Sonra nə fikirləşirsə, əsəbi hərəkətlə hamısını silir. Yalnız saçlarını darayıb otaqdan çıxır. Səhnə qaranlıqlaşır, işıq yananda ikinci şəklin ardı davam edir. Həsənzadənin eyvanı, qapıdakı söyüd ağacının yuxarısı günəş şüaları ilə işıqlanmaqdadır. Həsənzadə ayaq üstə papiros çəkir. Nargilə onun qarşısında dayanaraq, bir əli ilə söyüd ağacının yarpaqlarını oynadır. O, həyəcanlıdır.

Həsənzadə. Demək, siz rəfiqənizin çağırışına getmədiniz?

Nargilə *(onun üzünə baxmadan)*. Mən bura gəldim.

Pauza.

Nargilə *(söyüdün budağını buraxır)*. Nə üçün səbəbini soruşmursunuz?

Həsənzadə *(gülümsəyir)*. Məgər sizlərdə adamdan qonaq gəlməyinin səbəbini soruşurlar?

Nargilə. Mən qonaq gəlməmişəm. Mən sizi yaxından görmək, səsinizi eşitmək üçün gəlmişəm. Dünyadakı adamların hamısından çox mənim xoşuma siz gəlirsiniz!

Həsənzadə. Təşəkkür edirəm. Ancaq siz dünyada hələ o qədər az adam görmüsünüz ki...

Nargilə. Hər halda, görmüşəm. *(Birdən acıqlanır)*. Mən hər şeyi, hətta Surikin öz çuvakları ilə məni çağırdığını belə sizə danışdımsa, bu, heç də o demək deyil ki, mən axmaq və sadəlövh bir qızam.

Həsənzadə. Əksinə... Mən sizi çox ağıllı qız hesab edirəm.

Nargilə *(ona dərin və sınayıcı bir nəzər salaraq)*. Mən sizdən ancaq səmimi söz gözləyirəm...

Həsənzadə. Mən səmimi deyirəm.

Nargilə. Uşaqlıqda bir dəfə rəhmətlik Gövhər nənəm də bu sözü mənə demişdi.

Həsənzadə. Yəqin ki, yeri düşməyib. Yoxsa bu sözü sizə çox adam deyərdi.

Nargilə. Ancaq mən çox zaman bu sözün əksini eşitmişəm.

Həsənzadə. Məsələn, kimdən?

Nargilə. Məsələn, atalığımdan... O, həmişə mənim yüngülbeyin, axmaq bir qız olduğumu söyləyirdi... Sonralar... Mən on altı-on yeddi yaşına çatanda isə anamı inandırmağa çalışırdı ki, mənim evdə qız qalmağım təhlükəlidir. Mümkün qədər tez bir adam tapıb, məni başdan eləmək lazımdır.

Qısa pauza. Həsənzadə papiros yandırır.

Həsənzadə. O bu sözləri sizin yanınızda deyirdi?

Nargilə. Bəzilərini mənim lap gözümün içinə deyirdi, bəzilərini isə mən öz otağımdan eşidirdim.

Həsənzadə. Bəs ananız nə cavab verirdi?

Nargilə. Mən sizə nağıl elədim ki, anam ondan necə qorxurdu.

Həsənzadə *(qısa pauzadan sonra)*. Həyatda belə şeylər çox olub... Siz ananızdan inciməyin.

Nargilə. Əgər onun əri adam olsaydı, mən anamdan incimməzdim. Üzünə baxırsan, qusmağın gəlir. *(Getdikcə qızışır)*. Xəsis, xırdaçı, qeybətcil, qorxaq, alçaq... rəzil... hər nə desəniz, ondan!..

Həsənzadə. Sakit... axı siz söz verdiniz ki, daha əsəbiləşməyəcəksiniz.

Nargilə. Bağışlayın... *(Ağlamsınır)* O məni o qədər yandırıb ki...

Həsənzadə. Hər şey olub keçib. Siz indi ayrı yaşayırsınız.

Nargilə. Ayrı yaşasam da, onun bərəlmiş qoyun gözlərini hər yerdə görürəm...

Həsənzadə. İşləyərsiniz... Başınız qarışar... Hamısını unudarsınız.

Nargilə. Məgər mən anamgildə olanda işləmirdim? Məgər o üç otağın döşəməsini, altı adamın bütün pal-paltarını mən yuyub təmizləmirdim?!.

Həsənzadə. Mən sizin hər gün nə qədər paltar yuduğunuzu, nə qədər zibil atdığınızı görürdüm.

Nargilə. Ah, heç olmasa, bunu bir nəfərdən eşitdim...

Həsənzadə. Ancaq, bilirsinizmi, heylə işləmək başqa, cəmiyyət içində başqa... Zavodda siz təzə adamlar görəcəksiniz. Təzə sözlər eşidəcəksiniz...

Nargilə. Mən sizdən başqa heç kəsi görmək də istəmirəm, eşitmək də!

Həsənzadə. Nə üçün?

Nargilə. Çünki heç kəsə inanmıram!

Həsənzadə. Bəs nəyə görə məhz mənə inanırsınız?

Nargilə. Bilmirəm. *(Qısa pauza)* Ancaq bu belədir. Əgər bu iki ildə hər gün mən o pəncərədən sizi görməsəydim, heç bilmirəm nə edərdim. Bayaq mən sizə yalan dedim... Poçtalyon kefsiz deyildi... Mən özüm küçədə dayanıb onu gözləyirdim. Gəlib çıxanda aldatdım ki, Həsənzadəgilə gedirəm, verin qəzetləri mən aparım...

Həsənzadə. Nə olar ki... Tanış olmağıma çox şadam.

Nargilə. Təşəkkür edirəm.

Həsənzadə. Təşəkkür nə üçün...

Nargilə. Sizin kimi bir adam, əgər mənimlə tanış olduğuna da şaddırsa...

Həsənzadə. Məgər siz pissiniz?

Nargilə. Bilmirəm... hər halda, tale mənim haqqımda bir az insafsızlıq eləyib...

Həsənzadə. Səhv edirsiniz... Əgər «tale» deyilən bir şey varsa, sizin ondan inciməyə haqqınız yoxdur. O, xoşbəxt olmaq üçün sizə hər şeyi vermişdir... Ağıl, gözəllik, sağlamlıq... daha nə istəyirsiniz... Bayaq siz özünüz bu sözləri mənim oğlum haqqında deyirdiniz.

Nargilə. O başqa... mən başqa! O sizin oğlunuzdur.

Həsənzadə. Bunun dəxli yoxdur... Oğul, qız ömrü axıra qədər ata-ana ilə bir başa vurmur...

Nargilə. Ah, siz nə yaxşısınız... Mən sizi elə belə də təsəvvür edirdim...

Həsənzadə. Siz də yaxşısınız... Axı biz nə üçün pis olmalıyıq? Pislikdə nə var ki...

Nargilə. Elədir... *(Qısa pauza)*. İcazə verin evinizi təmizləyim...

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Mən sizə zəhmət vermək istəmirəm.

Nargilə. Mən gözümü açandan bəri həmişə pis adam üçün zəhmət çəkmişəm. İndi isə... dünyada hamıdan çox istədiyim, hamıdan yaxşı sandığım bir adam üçün zəhmət çəkmək istəyirəm. Sizin məni məhrum etməyə haqqınız yoxdur.

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Elə isə mənim bu kitab şkafımı səliqəyə salın. Aydın tökük-dağıdıb. Mən də işə dəyim... Getmək istəsəniz, qapını bərk çəkin, özü bağlanacaq.

Nargilə. Baş üstə. *(Həsənzadə evə girir. Nargilə şkafa yaxınlaşaraq, səliqəsiz halda üst-üstə qalaqlanmış kitablardan ilk əlinə keçənin əvvəl üstünü oxuyur, sonra açıb baxmaq istərkən kitabın arasından qurumuş bir çiçək düşür. Qız əyilib çiçəyi yerdən götürür,*

burnuna tutub qoxlayır, bu zaman Həsənzadə, əlində iri qovluq, içəridən çıxır). Bu, nə çiçəyidir?

Həsənzadə. Ona «Boy çiçəyi» deyirlər. Yuxarı dağlarda bitir.

Nargilə. Nə qəribə çiçəkdir... qupquru quruyub, amma elə gözəl ətri var ki, elə bil indicə dərilib.

Həsənzadə *(dərindən nəfəs alaraq)*. «Boy çiçəyi» elədir... Quruyub xəzan olsa da, ətri həmişəkitək qalır. Hələlik.

Gedir. Nargilə yenə çiçəyi kitabın arasına qoyur. Şeylərin tozunu alır. Çaydanı doldurub qazın üstünə qoyur.

Nargilə *(oxuyur).*

Onun saçları gümüş kimi ağdır...
Onun gözlərində daima bir kədər vardır...
Mən onun nəcib əllərinə baxaraq soruşdum:
Əzizim, nə üçün həmişə pərişansan...
O gülümsəyib cavab verdi:
«Məgər ürəkdə hər nə ki var...
Açıb deməkmi olar...»

Qapının zəngi çalınır. Nargilə qapını açır. Nəzakət daxil olur. Gərgin pauza.

Nəzakət *(acıqlı)*. Burada nə edirsən?

Nargilə. Elə-belə gəlmişəm.

Nəzakət. Qız uşağının subay kişinin evində nə işi var?

Nargilə *(sakit halda)*. O məni işə düzəldir.

Nəzakət. Nə münasibətlə? O səni hardan tanıyır?

Nargilə. Mən özüm onunla tanış olmuşam.

Nəzakət. Qələt eləmisən. Onun sən boyda oğlu var.

Nargilə *(sakit halda)*. Səhv edirsən, onun oğlu məndən üç yaş böyükdür.

Nəzakət *(qorxu içində)*. Sən onunla çoxdan tanışsan?

Nargilə. Yox... bir saat bundan qabaq.

Nəzakət *(təkrar qəzəblənir)*. Bu dəqiqə buradan çıx, cəhənnəm ol!

Nargilə *(gülümsəyir)*. Cəhənnəmdə çox olmuşam, indi də cənnətə köçmək istəyirəm.

Nəzakət. Demək, sən öz doğma ananı ələ salırsan?

Nargilə *(sakit halda)*. Yox, ələ salmıram.

Nəzakət *(mülayim tərzdə)*. Heç fikirləşmirsən ki, camaat nə deyər? Yoxsa səni Həsənzadə qulluqçu tutub?

Nargilə. Qulluqçuluğun daşını daha atmışam. Onun evini yığıb-yığışdırmağımı mən özüm xahiş etdim.

Nəzakət. Sənin dəli olduğunu deyirdilər, inanmırdım.

Nargilə. Eh... inanmamağının nəticəsi nə oldu ki...

Nəzakət. Əgər sən bu saat burdan çıxıb getməsən, mən milis idarəsinə zəng edəcəyəm!

Nargilə *(bərkdən gülür)*. Mən on yeddi yaşından başlayaraq, düz doqquz il atamın təqaüdü ilə dolanıb, Fərəc Sərdarova qulluqçuluq elədim. Axırda da məni öz atamın evindən qovdu, bəs niyə onda milisə zəng eləmədin?

Nəzakət. Sənin kimi cavan qızın, təkcə yad kişinin evinə getməyi əxlaqsızlıqdır.

Nargilə. Bəs əzab... işgəncə... ədalətsizlik necə?!

Nəzakət *(kövrəlir)*. Niyə heylə deyirsən... Məgər səni döyüb-söyürdülər?!

Nargilə. Elə zülm var ki, döymək onun yanında muştuluqdur. Bir cüt ağarmış göz buz kimi soyuq, iyrənc baxışları ilə məni gündə yüz dəfə təhqir edirdi. Mən, on üç-on dörd yaşında qız, onun kirli tuman-köynəyini yuyurdum. Uşaqlarına dayəlik edirdim... Səhərdən axşamacan ilan kimi qabıqdan çıxırdım. Bütün bunların müqabilində isə, qulağım nələr eşitmirdi! Eh... nahaq gəlmisən, ana...

Nəzakət *(ağlayır)*. Nar... qızım... ağlını başına yığ. Məni ikinci dəfə bədbəxt eləmə.

Nargilə. Mən səni bağışlayıram, ana, sən də məni yaddan çıxar. Üç uşağın var... Onlar sənə bəsdir.

Nəzakət. Nargilə, qızım!..

Nargilə. Get, ana.

Nəzakət. Söz ver ki, sənin ayağın bir də bu evə dəyməyəcək.

Nargilə. O barədə fikirləşərəm.

Nəzakət *(təhdidlə)*. Söz ver!

Nargilə. Dedim ki, fikirləşərəm.

Nəzakət. Onu bil ki, ana üzünə ağ olanın qəbirdə də sümüyü od tutub yanar.

Nəzakət çıxır. Pauza. Həsənzadə gəlir.

Həsənzadə. Siz hələ burdaymışsınız. Nə olub? Niyə belə qəmginsiniz?

Nargilə. Görəsən, elə bir vaxt olacaqmı ki, köləlik deyilən şey Yer üzündən silinəcək? Yoxsa bu, həyatın qanunlarından biridir?

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Nə danışırsınız... Biz ki, köləliyi çoxdan ləğv etmişik...

Nargilə. Mən ürək, xarakter köləliyini deyirəm. Lənətə gəlmiş qorxu hissini deyirəm.

Həsənzadə *(ciddi)*. Əlbəttə, min illərdən bəri insanların qanına, iliyinə işləmiş pisliklərin hamısını birdən çıxarıb atmaq mümkün deyil... Lakin...

Nargilə *(həyəcanla onun sözünü kəsərək)*. Ah... Bircə bilsəydiniz ki, mən birinin o birindən qorxmağına, ona yaltaqlanmasına nə qədər nifrət edirəm...

Həsənzadə. Başa düşürəm... Lakin təkcə nifrət etməkdən nə çıxar... *(Kəskin şəkildə)*. Adamları qorxaqlığa, yaltaqlığa öyrədən səbəbləri tapıb məhv etmək lazımdır! *(İlhamla)*. Siz bizim zavodda kimsədən qorxmayan, kimsəyə yaltaqlanmayan, öz namuslu zəhmətləri ilə hər şeyə qalib gələn oğlanlar, qızlar görəcəksiniz və o zaman inanacaqsınız ki, qorxaqlıq heç də həyatın qanunlarından biri deyil!

Nargilə. Çünki onların rəisi sizsiniz!..

Həsənzadə. Bunun əhəmiyyəti yoxdur, ya mən, yaxud da...

Nargilə *(onun sözünü kəsir)*. Əhəmiyyəti çoxdur. Mən oradan, o pəncərədən sizə, sizin iri və gözəl əllərinizə tamaşa elədikcə, öz-özümə deyirdim; görəsən, bu adam həyatında bir kəsdən, bir çətinlikdən qorxmuşdurmu? Sizin bu əlləriniz mənə əsil kişiliyin, cəsarətin, mərdliyin, iradənin, alicənablığın canlı bir timsalı kimi göründü.

Qısa pauza.

Həsənzadə *(sözü dəyişir)*. Buraları nə yaxşı yığışdırmısınız?

Nargilə *(fərəhlə)*. Xoşunuza gəlirmi?

Həsənzadə. Əlbəttə... belə səliqə kimin xoşuna gəlməz...

Nargilə. Divanın yerini dəyişdirdim. Etiraz eləmirsiniz ki?

Həsənzadə. Əksinə... onun əsil yeri buraymış *(zarafatyana)*, uzan, söyüd budaqları arasından səmaya tamaşa elə.

Nargilə. Aha! Xüsusən aydınlıq gecələrdə.

Həsənzadə. Siz nə şairanə qız imişsiniz...

Nargilə *(tutularaq)*. Doğru deyirsiniz... yoxsa...

Həsənzadə. Doğru deyirəm...

Nargilə. Sağ olun, mən indiyəcən kimsədən özüm haqqında belə yaxşı söz eşitməmişəm.

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Bəs kavalerinizdən necə?

Nargilə. Kavalerim nə gəzir?!

Həsənzadə. Necə nə gəzir? Belə gözəl qız...

Nargilə. Biri var idi, dalından dəydim, getdi...

Həsənzadə. Niyə?

Nargilə. Sifəti qız üzünə oxşayırdı. Özü də elə şit gülümsəyirdi ki, elə bil, bu saat axıb töküləcək...

Həsənzadə *(gülümsəyir)*. Ağlı-zadı necəydi?

Nargilə. Ağlı... *(Ovcunun içini üfürür)*. Saman tozu! Özünü də müasir Don Juan hesab eləyirdi.

Həsənzadə. Bəs necə olmuşdu ki, siz əvvəllər onu xoşlamışdınız?

Nargilə. Gördüm ki, bəzi qızların xoşuna gəlir, mən də maraqlandım. İndiki ağlım olsaydı, heç onun üzünə də tü... *(«tüpürməzdim» demək istəyir, lakin sözünü dəyişir)* belə baxmazdım. Siz bura köçəndən qabaqkı əhvalatdır... Onda mənim on altı yaşım var idi.

Həsənzadə. Bəs rəfiqənizin sürprizi?

Nargilə. Boşlayın. Mən sizə dedim ki, getmədim... Nə üçün bir də soruşursunuz? Yoxsa mənə inanmırsınız?

Həsənzadə. İnanıram. Tamamilə inanıram.

Nargilə *(qürurla)*. Mən sizə heç bir zaman yalan söyləmərəm. Ümumiyyətlə, mənim yalandan acığım gəlir. O da qorxaqlıq kimi bir şeydir. Elə deyilmi?

Həsənzadə. Elədir.

Nargilə. Mən sizin üçün çay dəmləmişəm.

Həsənzadə. Nə danışırsınız!.. Siz hardan bildiniz ki, mənim ürəyim bu saat yaman çay istəyir?

Nargilə *(sevinclə)*. Gətirim?

Həsənzadə. Gətirin.

Nargilə mətbəxdən bir stəkan çay, qənd, peçenye və başqa şeylər gətirir.

Nargilə. Yaxşı dəm alıb?

Həsənzadə. Əla. Bəs özünüzə niyə gətirmirsiniz?

Nargilə *(tutularaq)*. Özüm sizin yanınızda çay içəcəyəm?

Həsənzadə. İçəndə nə olar? *(Nargilə tərəddüd içində susur)*. Xahiş edirəm, özünüz üçün də gətirin.

Nargilə gedib özünə çay gətirir və stul çəkib Həsənzadə ilə qabaq-qabağa oturur. Gah gülümsəyir, gah ciddi görkəm alır.Həsənzadə bunu hiss edir. Özünü nə cür aparmağını bilmir.

Nargilə. Siz atalığımla anamın mənim başıma açdıqları oyuna baxmayın, ümumiyyətlə, mənimki həyatda gətirir.

Həsənzadə. Doğrudanmı?

Nargilə. Doğrudan. *(Qısa pauza. Cəsarətlə)*. Məsələn, bu eyvanda, bu söyüd ağacı altında sizinlə belə qabaq-qabağa oturmaq, sizə qulaq asmaq, sizin üçün bir iş görmək mənim ən böyük arzum idi. *(Göz qapaqlarını endirərək, yavaş səslə)*. Bu iki ildə elə bir gecə olmayıb ki, mən sizdən qabaq yatım.

Həsənzadə. Sizin kimi ağıllı bir qızdan belə sözlər eşitmək mənim üçün xoşdur. *(Qısa pauza)*. Bilirsinizmi, biz insanlar qəribəyik. Nə qədər böyük iradə sahibi olursan-ol, həyatın hansı əziz xatirələrlə bağlı olursa-olsun, yenə də kiminsə sənin haqqında düşünməsini, az da olsa, sənin taleyinlə maraqlanmasını istəyirsən.

Nargilə. Bəs necə... İnsanlarla əhatə olunduğun halda, Robinzon Kruzo kimi yaşamaq olmaz ki...

Həsənzadə *(papiros yandırır)*. Doğrudur.

Nargilə. Təklik dəhşətdir. Anamgildə olanda da mən həmişə özümü yalqız hiss edirdim...

Həsənzadə. Başa düşürəm...

Telefon zəngi. Nargilə sıçrayıb dəstəyi götürür.

Nargilə. Kimi istəyirsiniz? Həsənzadəni? Bu saat.

Həsənzadə qalxıb aparata yaxınlaşır. Nargilə dəstəyi elə bir sevinclə ona uzadır ki, elə bil, bu, qız üçün tam bir səadətdir.

Həsənzadə *(telefona)*. Yaxşı, qoyun boşaltsınlar, mən də yarım saata gəlirəm. *(Dəstəyi asır)*.

Nargilə. İşdəndir?

Həsənzadə. Bəli. Təzə maşınlar gəlib, təhvil almaq lazımdır.

Nargilə *(tərəddüdlə)*. Onda... mən gedim...

Həsənzadə. Demək, sabahdan işə başlayırsınız... Əlbəttə, sement zavodunda işləmək o qədər də asan deyil.

Nargilə. Nə olsun çətindir... Siz ki, orda işləyirsiniz.

Həsənzadə *(gülümsəyir)*. Mən ayrı... bizim ciyərlərimiz sementin tozuna öyrəşib.

Nargilə *(jaketini geyərək)*. Hərdən bura gəlməyimə icazə verərsiniz?

Həsənzadə. Əlbəttə...

Nargilə. Hərdən yox, tez-tez! Hər gün!

Həsənzadə. Gəlin.

Nargilə. Mənim haqqımda pis düşünməyin ha!..

Həsənzadə. Bəyəm, siz pis qızsınız?

Nargilə *(qəti şəkildə)*. Yox, pis qız deyiləm!

Həsənzadə. Onda nə üçün mən sizin haqqınızda elə düşünməliyəm?

Nargilə *(öz-özünə danışırmış kimi)*. Doğrudan da... *(Qısa pauza)*. Siz mənim indiyə qədər bir yad kişi ilə tək otaqda qalmadığıma inanırsınızmı?

Həsənzadə. İnanıram. Bir də ki, qalanda nə olar?.. Kişilər adamyeyən deyillər ki?

Nargilə. Yox... Bu, qeyri-səmimi söz oldu.

Həsənzadə. Nə üçün?

Nargilə *(acıqlı)*. Çünki adamyeyənləri var!

Həsənzadə. Biz həmişə yaxşını əsas götürməliyik... Pisin ömrü az olur.

Nargilə. Əksinə, pislərin ömrü acı bağırsaq kimi hey uzanır... *(Qısa pauza)*. Deyirlər, mənim atam ağılda, yaraşıqda, qanacaqda iki oğlanın biriymiş. Amma müharibədən qayıtmadı. Fərəc isə qayıtdı. Özünün də hələ yüz il bundan sonra ölmək fikri yoxdur.

Həsənzadə. Məsələ tez və ya gec ölməkdə deyil. Ömür, onsuz da nisbi şeydir. Ancaq... Boy çiçəyini yadınıza salın. Özü neçə vaxtdır ki, xəzan olub gedib, amma ətri indi də bizi heyran edir... Yaxşı insanlar da belədir... Özləri məhv olsalar da, xatirələri həmişə bizim ləyaqətlə yaşamağımıza kömək edir. Bizim üçün təsəlli olur.

Nargilə *(pıçıltı ilə)*. Doğrudur... Əgər atamın əziz xatirəsi olmasaydı... *(Ağlayır)*. Allaha şükür ki, mən hələ indiyə qədər onun adına layiq olmayan bir iş tutmamışam. Heç bir fırıldaqçı oğlanın hop-gopuna aldanmamışam. Buna birinci səbəb yad yerlərdə həlak olmuş cavan atamın adıdırsa, ikinci səbəb bilirsinizmi kimdir? *(Həsənzadə sual ifadəsilə ona baxır)*. Siz! *(Qısa pauza)*. Mən oradan sizə tamaşa elədikcə, həyatımda tez-tez təsadüf elədiyim pisliklər mənə o qədər kiçik görünürdü ki, bir az qabaq onların məni incidə bildiklərinə təəccüb edirdim. Elə bil ki, mən onların hamısına – bütün o Fərəclərə, Dodiklərə ulduzların yanından baxırdım! Elə bil ki, mənim bu balaca sinəmə dünya sığmırdı. Mən zavodda, qəsəbədə sizin haqqınızda eyzən yaxşı sözlər eşidirdim. Və bunlar məni xoşbəxt edirdi. Mən sizin bizə qonşu olduğunuzu hamıya iftixarla söyləyirdim...

Telefon zəngi. Dəstəyi Həsənzadə götürür.

Həsənzadə. Eşidirəm. Gəlirəm, gəlirəm. *(Dəstəyi yerinə qoyur)*.

Nargilə. Oy... mən sizi ləngitdim. Bağışlayın...

Həsənzadə. Eybi yoxdur.

Nargilə *(riqqətlə)*. Sağ olun. Çox sağ olun...

Həsənzadə. Siz də sağ olun.

Nargilə. Hələlik.

Həsənzadə. Hələlik.

Nargilə gedir. Həsənzadə onun ardınca uzun bir nəzər salır. Səhnə qaranlıqlaşır və bu qaranlıqda Nargilənin acıqlı səsi eşidilir.

Nargilənin səsi. Mən elə bilirdim Fərəc bizim evdədir...

İşıq Nargilə və onun qarşısında dayanmış Fərəcovun üzərinə düşür.

Nargilə. Məni direktor Həsənzadə göndərib, başa düşürsünüzmü?

Fərəcov. Ba...ba... başa düşürəm... A... ancaq gecikmisiniz, siz dünən gəlməli idiniz... gö... gözlədim, gəlmədiniz.

Nargilə *(onu yamsılayır)*. D...de...dedim ki, xəstələnmişdim.

Fərəcov. O öz işinizdir.

Nargilə. Xəstələnmək öz işimdir?

Fərəcov. Ə...əlbəttə. Sizi mən xəstələndirməmişəm ki.

Nargilə. Siz xəstələndirmişsiniz! Mənim əsəblərimi siz Fərəclər çeynəyib əldən salmısınız. Mən sizlərlə vuruşmaqdan *(boğazını göstərir)* bura gəlmişəm.

Fərəcov. Mə...mə...mənim adım Fərəc deyil, Bədəldir.

Nargilə. Xeyr! Sən Fərəcsən!..

Nargilə yaxındakı telefonun dəstəyini götürür. Fərəcov mane olmaq istəyir.

Fərəcov. Telefona to...toxunmayın, gedin ayrı yerdən zəng eləyin.

Nargilə. Əlinizi çəkin! Bura sizin eviniz deyil. Mən direktora zəng eləyirəm!

Fərəcov əlini çəkir. Nargilə zəng edir.

Nargilə. Bağışlayın... narahat edirəm... Burda da bir Fərəc var... Məni işə götürmür, deyir yer tutulub...

Nargilə dəstəyi verir Fərəcova.

Fərəcov. E...e...eşidirəm yoldaş di...rektor. Siz bunun dünən gələcəyini söyləmişdiniz... Ö...ö...özü də bi... birtəhər qızdır... Bi... bir az dəlisoydur.

Nargilə *(özündən çıxır)*. Dəli, gic, nenormalnı hamısı sizsiniz! *(Fərəcov dəstəyi dərhal onun ağzına tərəf tutur ki, sözlərini Həsənzadə eşitsin)*. Siz Fərəclər adamyeyənsiniz!

Fərəcov. Bacı, mənim adım Bədəldir.

Nargilə. Xeyr, sizin hamınızın bir adınız var!

Fərəcov *(telefonda)*. Yo...yoldaş direktor, eşidirsiniz? Necə? Ə...əmrini verim? Ba...baş üstə...

Dəstəyi qulağından aralayır, lakin hələ asmır.

Nargilə. Hə... Necədir? Siz Fərəclərlə hələ mənim işim çoxdur.

Fərəcov *(özündən çıxaraq)*. Lənət sənə şeytan...de... dedim ki, mənim adım Bədəldir.

Nargilə. Keçməz! Fərəcsiniz!

Fərəcov əsəbi halda dəstəyi yerinə çırpır. İşıq sönür. İşıq yananda Həsənzadənin otağı görünür. Birinci şəkildəki musiqi davam edir. Həsənzadə əlində papiros, pəncərə qarşısında dayanıb uzaqlara baxır. Sonra dərindən nəfəs alaraq geri çevrilir.

Xurşid gəlir.

Həsənzadə. Aydın gedəndən ancaq bir teleqram vurub ki, sağ-salamat gəlib çıxdım. İndi on səkkiz gündür ondan heç bir xəbər yoxdur.

Xurşid. Darıxma. Yəqin hələ yerini-yurdunu əməlli müəyyən eləməyib.

Həsənzadə. Darıxmaya bilmirəm, adamın başına yüz cür fikir gəlir. *(Qısa pauza)*. Bəlkə də bu ondandır ki, sən bizi çox tez tərk eləyib getdin. Sən sağ olsaydın, yəqin ki, mən ona bu qədər bağlanmazdım.

Xurşid. Sən öz borcunu yerinə yetirmisən... İndi Aydın sənin haqqında düşünməlidir.

Həsənzadə. Yox... Mən heç kəsin mənim haqqımda narahat olmasını arzu etmirəm. Mən bunları elə-belə ürəyimdə düşünürəm. Kimsənin eşitməsini də istəmirəm.

Xurşid. Mən sənin bu tək vaxtında sağ olmağımı hər zamankından çox istərdim.

Həsənzadə. Sən məni zəiflikdə təqsirləndirmə. Doğrudur, mən tək deyiləm. İşləyirəm, özü də pis işləmirəm. Zavodda məni istəyirlər. Xalq, hökumət mənim əməyimi qiymətləndirib. Lakin mən... bunların hamısını sənin, mənə ən yaxın bir adam olan sənin görüb eşitməyini istərdim...

Xurşid. Mən səni elə belə də tanımışdım.

Birinci şəkildəki musiqi davam edir. Həsənzadə yorğun halda divanda oturur.

Həsənzadə. Bu gün zavoddakı şənlik məni yaman yorub. *(Gülümsəyir)*. Axı biz bu il keçən ilkindən xeyli artıq sement istehsal eləmişik...

Xurşid. Sənin zavoddakı hər qələbən mənim üçün bir bayrama çevrilərdi. Belə vaxtlarda sənin üzündə elə xoşbəxt, elə mehriban ifadə olurdu ki...

Həsənzadə. O zamanlar mənim iki qanadım var idi... biri sən, biri də işim. *(Qısa pauza)*. Lakin sonralar da mən ruhdan düşmədim. Mənə elə gəlirdi ki, sən mənim hər bir müvəffəqiyyətimi görüb sevinirsən... *(Yavaş-yavaş mürgüləyir. Musiqi davam edir)*. Yadındadırmı... sən bəzən bu mahnını oxuyardın...

İşıq azalır və azaldıqca musiqi cavan Xurşidin oxuduğu mahnıya çevrilir. Və sanki bu mahnı uzaqlardan, tamam başqa aləmdən gəlir. İşıq güclədikcə biz Həsənzadəni divanda yatmış görürük. Onun üzündə xoşbəxt bir ifadə var. Xurşid yoxdur. Eyvanın qapısı açılır. Nargilə əlində bükülü bir kağız daxil olur. Dayanıb uzun müddət Həsənzadəyə baxır, sonra böyük ehtiyatla ona yaxınlaşaraq, əyilib dodaqları ilə onun üzünə toxunmaq istəyir. Həsənzadə yuxuda tərpənir. Qız sıçrayıb kənarda dayanır... Həsənzadə hələ də yatır. Nargilə içəridən adyal gətirib üsulluca onun üstünə salır. Sonra stolun üstündə çayı yarımçıq qalmış stəkanı aparıb mətbəxə qoyur. Süfrəni götürüb çırpır və yenidən salır. Sonra ehtiyatla gəlib divanda Həsənzadənin yanında oturur. Bayaqkı bükülü kağızı jaketinin cibindən çıxarıb baxır. Sonra səliqə ilə qatlayıb əlində

saxlayır. Nəzərləri təkrar Həsənzadənin üzərində dayanır. O biri əli ilə onun saçlarına toxunur. Birinci şəkildəki musiqi davam edir. İşıq təkrar azalır. Sanki hava qaralır. Bayırda tez-tez şimşək çaxdığı görünür. Nəhayət, tamam qaranlıq olur və birdən gur işıq, qucağında bələkli bir uşaq içəri otaqdan çıxan Nargilənin üzərinə düşür. Həsənzadə qaranlıqdan çıxaraq, əyilib körpəyə baxır və gülümsəyərək barmağı ilə ona toxunmaq istəyir. Lakin Nargilə uşağı geri çəkir. Barmağı ilə Həsənzadəni hədələyir, yəni ki, «olmaz!» Sonra əlini üzünə qoyub, körpənin yatdığını başa salır və onu beşiyə qoyur... Sonra başını qaldırıb təkrar Həsənzadəyə baxır. Gözlərini yumaraq, üzünü onun üzünə yaxınlaşdırır. Şiddətli göy gurultusu eşidilir. İşıq qaralır, güclənəndə Nargilə sıçrayıb divandan qalxır. Həsənzadə diksinib gözlərini açır. Ayaq üstündə dayanmış Nargiləni görəndə əvvəl sanki heç nə başa düşmür... Sonra özünə gələrək, təkrar Nargiləyə baxıb gülümsəyir. Adyalı kənar edərək, qalxıb oturur.

Həsənzadə. Bəzən adam elə xoşbəxt yuxular görür ki...

Nargilə. Nə görürdünüz?

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Yuxunu danışsan, kəsərdən düşər... Yaxşısı budur, siz deyin, görüm haradan gəlirsiniz?

Nargilə *(məyus halda)*. Nə üçün yuxunuzu danışmaq istəmirsiniz?

Həsənzadə papiros yandırır. Göy bir də şiddətlə gurlayır. Külək söyüd yarpaqlarını tərpədərək uğuldayır.

Həsənzadə. Bərk yağacaq. O əlinizdəki nədir?

Nargilə *(daldığı mükəddər xəyaldan ayrılaraq, sevinclə)*. Məktubdur. Oğlunuzdan gəlib. *(Zərfi ona verərək)*. Poçtalyon məni yamanca tanıyıb... Bura gələndə... qapıda gördüm...

Lakin Həsənzadənin artıq onu dinləməyərək, məktubu açıb nəzərdən keçirdiyini görüb susur. Həsənzadə məktubu oxuyub qurtararaq, ehtiyatla qatlayıb zərfə qoyur.

Nargilə. Nə yazır?

Həsənzadə. Yaxşıdır. Neft mədənlərindən birində baş mühəndisdir.

Nargilə. Ev tutub?

Həsənzadə. Tutub.

Nargilə. Yaxşı olar. Ağıllı oğlandır.

Həsənzadə. Bu adyalı mənim üstümə siz salmısınız?

Nargilə *(«hə» mənasında başını tərpədir)*. Başqa kim salacaqdı ki?

Həsənzadə. Dedim, bəlkə Ayna xala salıb... O bu gün gəlib paltar yuyası idi. Niyə oturmursunuz? Gəlin əyləşin.

Nargilə *(acıqlı)*. Oturmuram.

Həsənzadə. Nə üçün?

Nargilə. Çünki siz məni istəmirsiniz...

Həsənzadə *(səmimi təəccüblə)*. Mən sizi istəmirəm?..

Nargilə. O cür istəmək demirəm.

Həsənzadə. Bəs nə cür deyirsiniz?

Nargilə *(acıqlı)*. Mənim kimi!

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Mən sizin kimi istəyə bilmərəm... Siz cavansınız...

Nargilə. Siz qocasınız?

Həsənzadə. Hər halda, sizdən iyirmi altı yaş böyüyəm.

Nargilə *(acıqlı)*. İyirmi altı yox, iyirmi beş! Mən srağagün on doqquzu bitirdim.

Həsənzadə. Demək, biz bir gündə anadan olmuşuq... srağagün mən də qırx altıya adladım.

Nargilə. Nə olsun? Qırx altı nədi ki... *(Birdən acıqlanaraq)*. Heç bilmirəm bu nə yaş məsələsidir, salmısınız ortalığa.

Həsənzadə *(gülümsəyir)*. Yaş faktdır. Faktla hesablaşmamaq olmaz.

Nargilə. Sevən adam yaşa baxmaz.

Həsənzadə. Cavanlıqda adama elə gəlir... Mən də on səkkiz-on doqquz yaşlarında olduğum zaman özümdən iyirmi dörd yaş böyük bir qadına vurulmuşdum.

Nargilə. Bəs sonra nə oldu?

Həsənzadə. Sonra... *(Qısa pauza)*. Sonra Aydının anası ilə evləndim.

Nargilə. Sevib evləndiniz?

Həsənzadə. Bəli.

Nargilə. Demək... əvvəlki qadına olan məhəbbətiniz əslində sabun köpüyü imiş...

Həsənzadə. Bilmirəm... Bəlkə də...

Nargilə. Bəs o qadın necə oldu?

Həsənzadə. Durur, indi yetmiş yaşlı bir qarıdır.

Nargilə *(qısa pauzadan sonra birdən özündən çıxaraq)*. Siz bununla nə demək istəyirsiniz?

Həsənzadə. Heç nə... Söz-sözü gətirdi.

Nargilə *(gəlib onun yanında otururaq, mehriban tərzdə)*. Siz məni istəməsəniz də, mən sizi həmişə... yetmiş yox, lap yüz yaşınız da olsa, sevəcəyəm. Özü də mən sizdən tez qocalıb öləcəyəm. Özünüz görəcəksiniz... *(Qısa pauza)*. Xahiş edirəm, bir də bundan sonra mənimlə yaş barədə danışmayasınız... Yaxşımı?

Həsənzadə. Yaxşı. Danışmaram. *(Papiros yandırır və bu zaman bayırda ürəyə yatan bir səslə oxunan «Qaragilə» mahnısı eşidilir. Nargilənin üzü soyuq bir ifadə alır. Həsənzadə dinləyir).*

Gəlmişəm otağına oyadam səni,
Qaragilə, oyadam səni.

Nə gözəl xəlq eləyib yaradan səni,
Qaragilə, yaradan səni.

Həsənzadə. Bizim ekskavatorçu Rəşiddir.

Nargilə *(soyuq tərzdə)*. Tanıyıram.

Həsənzadə. Haradan tanıyırsınız?

Nargilə. Zavodda görmüşəm. Özündən müştəbehin biridir.

Həsənzadə. Özündən müştəbeh? Yox, onda tanımırsınız.

Nargilə. Tanıyıram. İki dəfə onun üçün naryad yazmışam. Bir az yaraşıqlıdır, bir az da səsi var deyən, elə bilir alçacıq dağları bu yaradıb.

Mahnı davam edir.

Qızıl gül əsdi,
Səbrimi kəsdi...

Nargilə *(mahnının qurtarmasını gözləməyərək qalxır)*. Bayaq dediniz ki, yuyulası şeylərimiz var.

Həsənzadə. Siz zəhmət çəkməyin. Ayna xala gəlib aparar. Bir dəfə tünd bir türk kofesi hazırlarsınız, içərik.

Nargilə *(sevinclə)*. İstəyirsiniz lap bu saat hazırlayım.

Həsənzadə. Yox, zavodda istehsalat müşavirəsi çağırmışam.

Nargilə. Həmişə mən gələndə sizin ya işiniz olur, ya iclasınız. *(Gülür)*. Məktəbdə «iclas var» deyən kimi «c»nin yanına «r» qoyurdum.

Həsənzadə. Neyləyirdiniz?

Nargilə *(bərkdən gülərək)*. Qaçırdım!.. *(Rəşidin oxuduğu mahnının ardı eşidilir. Nargilənin üzü dərhal soyuq və ciddi ifadə alır)*. Deyəsən, bu ekskavatorçu bu gün bizə konsert vermək fikrindədir.

Həsənzadə. Cavan oğlandır, kefi gəlir, oxuyur.

Nargilə. Bah... bah... cavan oğlan...

Həsənzadə. Bəs necə... gənclik – nəğmə deməkdir.

Nargilə *(tutqun halda)*. Bilmirəm! Belə obrazlı ifadələr barəsində fikirləşməmişəm. Hələlik. *(Getmək istəyir)*.

Həsənzadə. Dayanın. Nə üçün acıqlanırsınız?

Nargilə *(sərt şəkildə)*. Çünki siz mənim sözlərimi bir qəpiyin yerində qoymursunuz.

Həsənzadə. Nə danışırsınız!.. Hansı sözlərinizi?

Nargilə. Hansı sözlərinizi... Mən sizə dedim ki, bu cavanlıq-qocalıq məsələsini az ortaya salın! Siz də söz verdiniz...

Həsənzadə. Bağışlayın, yadımdan çıxdı... Skleroz...

Nargilə *(yanıb tökülərək)*. Bax, görürsünüz?! Siz düzəlməzsiniz, vəssalam. Necə sklerozzusunuz ki, zavodda olan səkkiz yüz işçinin hamısını uşaqlarına qədər adbaad tanıyırsınız?!

Həsənzadə. Nə bildiniz?

Nargilə. Camaat danışır, mən də eşidirəm. Qulaqlarımı tutum?

Həsənzadə. Yox, qulaqlarınızı nə üçün tutursunuz? Yaxşı sözü həmişə eşitmək lazımdır.

Nargilə *(birdən qəhqəhə ilə gülərək)*. Görürsünüz... Yaxşı olduğunuzu özünüz də təsdiq edirsiniz...

Həsənzadə. Mən, ümumiyyətlə, deyirəm...

Nargilə. Qurtardıq! Bir də bu mövzuya qayıdanı qurd yesin. Mən getdim.

Sürətli addımlarla qapıya tərəf yönəlir. Birdən geri dönərək Həsənzadəyə yaxınlaşır. Qarşısında dayanıb, ona baxır... Nəhayət, nəzərlərini endirərək Həsənzadənin əlini sol əli ilə bərk-bərk sıxıb tələsik çıxır. Həsənzadə qızın sıxmış olduğu əlini qeyri-iradi bir hərəkətlə qaldırıb baxır. Lakin onun fikrinin uzaqlarda olduğu görünür. Birinci şəkildəki musiqinin ardı davam edir. İşıq yavaş-yavaş zəifləyir, nəhayət, sönür. Yananda Nargilənin otağı görünür. Qız öz mahnısını zümzümə eləyə-eləyə stolun üstündə xəmirdən yuxa açır, sonra doğrayıb nə isə hazırlayır. Onun üzündə xoş bir ifadə var. Telefon zəng vurur. Nargilə yüyürüb dəstəyi götürür. İndi işıq yalnız onun və telefon xəttinin o biri ucunda olan Sarısaç qızla tanış iki oğlanın üzərinə düşür.

Sarısaç qız. Salam, Nana. Harda itib-batmısan?

Nargilə. Harada olacağam, zavodda... evdə... indi mən iş adamıyam.

Sarısaç qız. Bah... bah... iş adamı.

Nargilə *(zarafatyana)*. Bəs necə?

Sarısaç qız. Nana, doğrudurmu ki, deyirlər, sən sement zavodunun direktoru Həsənzadə ilə gəzirsən?

Nargilə. Gəzmirəm, mən onu istəyirəm... sevirəm, aydındırmı?

Sarısaç qız *(işvə ilə)*. Başa düşürəm, Nana, gümüşü saçlar... hələ təravətini itirməmiş çöhrə!... Maşın... vəzifə... pul... bir sözlə: xalis Amerika zövqü! *(Səsini alçaldaraq)*. Naverno, on bolşoy razvratnik...

Nargilə *(ciddi şəkildə)*. Mən onun haqqında sənin belə danışığına icazə vermirəm.

Sarısaç qız *(eyni işvəkarlıqla)*. Yox a... deyəsən, gerçəklə-misən. Bəlkə sən ona ərə getmək istəyirsən?

Nargilə. Əlimdə işim yarımçıq qalıb, xahiş edirəm sonra zəng edəsən...

Oğlanlar Sarısaç qıza mətləbə keçməyi him edirlər.

Sarısaç qız. Nana, bu gün dənizçilər evində tans var.

Nargilə. Tans?

Sarısaç qız. Ahaaa... *(Qısa pauza)*. Gəlirsən?

Nargilə. Yox, gələ bilməyəcəyəm.

Sarısaç qız *(ikinci oğlana baxaraq işvə ilə)*. O hələ də gözləyir ha...

Nargilə. Kim?

Sarısaç qız. O gün demədim?..

Nargilə. Gələ bilməyəcəyəm...

Sarısaç qız. Ah, sən nə qədər staromodnı olmusan, Nana! Yaxşı... hələlik...

Nargilə ilə görüşmək istəyən oğlan ağzını telefon dəstəyinə tutaraq.

İkinci oğlan. Əlvida, Nana!

Çapıq Davud isə dişlərini bir-birinə sürtərək vəhşi görünüşlə ağzını uzadıb Sarısaç qızın qulağını dişləyir. Qız qışqıraraq dəstəyi asır. Onların üzərinə düşən işıq sönür. Nargilə dəstəyi yerinə qoyaraq, işinin üstünə qayıdır. Nəzakət xanım əlində ağ salfetə bükülmüş qab gəlir.

Nəzakət *(qabı stolun üstünə qoyaraq)*. Salam, qızım.

Nargilə. Salam, ana.

Nəzakət. Sənin üçün kotlet gətirmişəm.

Nargilə. Fərəc ezamiyyətə gedib? *(Nəzakət nəzərlərini ondan qaçıraraq, başının hərəkəti ilə təsdiq edir)*. Nə zəhmət çəkirdin...

Nəzakət. Nə üçün belə sözlər danışırsan? Məndən qisas alırsan?

Nargilə. Mən heç bir zaman səndən qisas almaq fikrində olmamışam, ana. Əgər belə bir qüvvəm olsaydı...

Nəzakət. Hələ əvvəlcə öz həyatın haqqında düşün, qalsın dünyanı düzəltməyin. Fərəcin rəisi, oğlu üçün sənə elçi gəlmək istəyirmiş. Həsənzadə ilə olan əhvalatı eşidəndən sonra gəlməyib.

Nargilə. Bunu sənə Fərəc dedi?..

Nəzakət. Tutaq ki, o deyib, nə olsun?

Nargilə. Heç... Elə-belə soruşuram...

Nəzakət. Fərəc and içib, rəisi inandırıb ki, heylə şey yoxdur.

Nargilə. Nə üçün Fərəc məndən ötəri yalan danışırdı?

Nəzakət *(mülayim tərzdə)*. İnsan cavanlıqda səhv eləyə bilər, ancaq bu dərəcədə yox. Mən bura sənin lə söz güləşdirməyə gəlməmişəm... Ağlını başına yığ, cavanlığının, gözəlliyinin qədrini bil. Ola bilsin ki, Fərəcin rəisi bu günlərdə bizə gəlsin... Oğlunu da tanıyırsan, pis oğlan deyil. Ali təhsilli, əlində yaxşı işi...

Nargilə. Əgər o, yaxşı oğlan idisə, bəs niyə cavan arvadını iki uşağı ilə qovub salırdı küçəyə?

Nəzakət. Qovmaq nə üçün... istəməyib, boşayıb... Bu, tək onun başında görünməyib ki... Ailə sirrinə əl aparmaq çətindir.

Nargilə. Surik onun dabbaqda gönünə bələddir.

Nəzakət. Sən məni o vəziyyətə gətirəcəksən ki, gedib özümü atacağam poyezdin-zadın altına.

Nargilə *(səmimi təəccüblə)*. Məndən ötəri?

Nəzakət. Sən mənim qızımsan... Səni mən doğmuşam.

Nargilə *(kədərlə)*. Eh, ay ana... Mən doğulmaya da bilərdim. Gərək ki, uşaq olub-olmaması çox zaman insanların iradəsindən asılı olmur. Yaxşısı budur, Fərəcə deyəsən ki, mən onun rəisinin oğluna getməyəcəyəm!

Nəzakət *(əsəbi halda qalxaraq)*. Getmə... Əgər bu qəsəbədə bir oğlan sənin üzünə baxsa, mən adımı dəyişərəm.

Nargilə *(bərkdən gülür)*. Bir gör sən məni nə ilə qorxutmaq istəyirsən...

Nəzakət. Yaxşı... Axırını görərik...

Çıxır. Nargilə işinə davam edir. Səhnə yavaş-yavaş qaranlıqlaşır. İşıqlananda Nargiləni Həsənzadənin eyvanında görürük. O, yemək stolunun üzərinə ağ süfrə çəkir. Qrafini su ilə doldurur. Balaca vazaya çiçək qoyur. Bu zaman qapı zəngi vurulur. Qız yüyürüb açır. Həsənzadə daxil olur. O, çox yorğundur. Lakin bunu büruzə vermək istəmir.

Həsənzadə *(yemək stoluna nəzər salaraq)*. Bu nə dəsgahdır...

Nargilə. Mən sizin üçün türk kofesi hazırlamışam. *(Yüyürüb gətirir)*.

Həsənzadə *(ürəkdən)*. Yaxşı qızsınız.

Nargilə. Nə barədə?

Həsənzadə. Hər barədə: ağılda, gözəllikdə, hazırcavablıqda...

Nargilə *(ona iti bir nəzər salaraq, həyəcanla)*. Yalvarıram, oğlunuzun əziz canına and verirəm: siz bu sözləri ürəyisınıq bir qız olan mənim xətrim xoş olmaq üçün deyirsiniz, yoxsa, doğrudan da, belə düşünürsünüz?

Həsənzadə *(ciddi)*. Mən həmişə düşündüyümü deyirəm... Bir də, sizin kimi həyatın isti-soyuğunu görmüş mərd bir qızın başsığallanmasına nə ehtiyacı var?..

Nargilə *(çox mütəəssir)*. Sağ olun, çox sağ olun!

Rəşidin mahnısı eşidilir:

Gəlmişəm otağına oyadam səni,
Qaragilə, oyadam səni.
Nə gözəl xəlq eləyib yaradan səni,
Qaragilə, yaradan səni.

Nargilə dikşinərək bayıra sarı əsəbi bir nəzər salır. Onun bu ani hərəkəti Həsənzadənin diqqətindən qaçmır. Qısa pauza. Mahnı davam edir...

Həsənzadə *(qızın üzünə baxmaqdan çəkinərək)*. Bu gün Rəşidin bayramıdır.

Nargilə *(dalğın)*. Qəzetlərdə şəkli çıxdığına görə?

Həsənzadə. Yalnız buna görə deyil... Dünən ona güllə atmaqda respublika çempionu adı veriblər.

Nargilə. Bah... bah... *(Mahnı davam edir)*. Siz bu mahnını oxumağı ona qadağan eləyin!

Həsənzadə. Niyə?

Nargilə. Çünki o bunu oxumaqla mənə sataşır...

Həsənzadə. Nə bilirsiniz?

Nargilə *(acıqlı halda)*. Yüz dəfə ona demişəm ki, mənim adım Nargilədir... Yenə də başlayır. Qaragilə, Qaragilə...

Həsənzadə. Nə olar ki, qoyun Qaragilə desin.

Nargilə. İstəmirəm.

Mahnı davam edir.

Qızıl gül əsdi,
Səbrimi kəsdi...
Sil gözün yaşın, Qaragilə,
Ağlama, bəsdi...

Həsənzadə *(öz-özü ilə danışırmış kimi)*. Yaxşı oğlandır.

Nargilə. Məncə, sərrast güllə atmaq və ya bir gündə dörd günün işini görmək hələ tamam yaxşı adam olmaq deyildir...

Həsənzadə *(ciddi şəkildə)*. Doğrudur. Lakin Rəşidin yaxşılığı eyni zamanda onun insanlara münasibətindədir. Bizim ümumi işimizə, dövlətə sədaqətindədir. *(Zarafatyana)*. Bunun üzərinə onun gözəl nəğmələrini, igidliyini də gəldikdə...

Nargilə. Bah... bah, saxlayın, yoxsa özümdən gedərəm.

Həsənzadə *(xəyal içində)*. Bəlkə də, mən onda öz keçmiş gəncliyimi gördüyüm üçün bu qədər xoşuma gəlir.

Nargilə *(gərgin istehza ilə)*. Yoxsa siz də onun kimi oxuyardınız?

Həsənzadə *(gülümsəyir)*. Siz sataşırsınız, amma mən, doğrudan da, oxuyardım...

Nargilə *(eyni istehza ilə)*. Bəs indi niyə heç oxumursunuz?

Həsənzadə *(dərindən nəfəs alaraq)*. Yadırğamışam. Mənim nəğməmin susduğu vaxtdan xeyli zaman keçibdir.

Nargilə *(əsəbi halda)*. Belə sentimental sözlər sizə yaraşmır.

Həsənzadə. Doğrudur. Ancaq, görünür, həmişə susmaq da mümkün deyil. Siz o gün doğru deyirdiniz: insanların içində Robinzon Kruzo kimi yaşamaq olmaz.

Rəşid oxuyur:

Boynuma salmısan zülfündən zəncir,
Qaragilə, zülfündən zəncir.

Nargilə *(təkrar əsəbiləşərək)*. Xahiş edirəm, bir də onu mənim yanımda tərifləməyəsiniz...

Həsənzadə. Söz düşdü, dedim... Bir də, tərifləyəndə nə olar?

Nargilə. İstəmirəm. Sizin üçün yenə kofe tökümmü?

Həsənzadə. Bəsdir. *(Qəsdən)*. Təşəkkür edirəm. *(Pauza. Nargilənin üzü düşkün və pərişan bir ifadə alır)*. Nə üçün birdən-birə bikeflədiniz?

Nargilə. Çünki siz məni sevmirsiniz! *(Həyəcanla)*. Qətiyyən sevmirsiniz! Mən həmişə bu barədə söhbət salanda siz araya söz qatırsınız... Elə bilirsiniz ki, mən bunu başa düşmürəm. *(Pauza. Həsənzadə papiros yandırır)*. Əlbəttə, istəmək, sevmək sifarişlə qəbul olunan bir şey deyil. Mən ancaq öz bəxtimdən küsməliyəm.

Həsənzadə. Bayaq siz məni təqsirləndirdiniz... Amma indi özünüz bəxtinizdən şikayətlənirsiniz.

Nargilə. Çünki mən haqlıyam. *(Qızğınlıqla)*. Nə təfavütü var ki, əvvəllər mənim günümü Fərəc qara eləmişdi, indi siz eləyirsiniz?.. Nə şəkildə? Bunun əhəmiyyəti yoxdur... Heç olmazsa, Fərəcin əsarətindən bir gün xilas olacağıma ümidim var idi... *(Qısa pauza. Həsənzadə papiros çəkir)*. Papirosu az çəkin, zəhərlənərsiniz! *(Pauza)*. Sizi başa düşmək mümkün deyil... Bəzən, elə bil ki, siz də məni sevirsiniz... Ancaq söhbət ciddi hal alanda...

Həsənzadə. Siz ağıllı qızsınız... Səbəbini...

Nargilə. Xahiş edirəm, bu köhnə havaları qoyun dursun. Mən əvvəl də sizə demişəm, indi də deyirəm: yaş məsələsinin buna dəxli yoxdur. Həqiqi sevgi belə boş şeyə baxmaz. *(Birdən həyəcanlanaraq)*. Nə üçün siz özünüzü fədakar olmağa layiq bilirsiniz, başqalarını yox?

Həsənzadə. Həyatda hər şey kimi fədakarlığın da öz yeri var... *(Qısa pauza)*. Sevgi də canlı bir orqanizm kimi qocalır... və bir gün ölür...

Nargilə. Yəni demək istəyirsiniz ki, mən gələcəkdə sizi sevməyə də bilərəm? Qorxmayın, belə şeylər ömründə olmaz.

Həsənzadə *(gülümsəyərək)*. Mən özüm üçün qorxmuram...

Nargilə. Mənim üçün isə heç qorxmayın... Sizin həsrətinizi o qədər çəkmişəm ki... *(Onun əlindən tutaraq)*. Mənim əzizim! Mənim qəhrəmanım!..

Həsənzadə *(əlini nəzakətlə çəkərək)*. Gəlin əyləşin. Sizdən bir şey soruşmaq istəyirəm.

Nargilə *(çox şən və gülməli bir əda ilə stulu çəkib onun qabağında oturur)*. Hə... soruşun!..

Həsənzadə. Adamların söz-hərəkətindən, tənəsindən qorxmursunuz?

Nargilə *(eyni şən və gülməli bir əda ilə)*. Yox, qorxmuram!

Həsənzadə. Nə üçün?

Nargilə. Heç «nə üçün»ün yeridir?! Yaxşı adamlar yaxşı hissləri söz-hərəkət eləməzlər. Pisləri isə qoy cəhənnəm olsunlar!

Həsənzadə *(bərkdən gülərək)*. Bəzən elə ağıllı söz deyirsiniz ki...

Nargilə *(bərk inciyərək)*. Bəzən?! Demək... Bəzən dəlidən doğru xəbər, heyləmi?

Həsənzadə. Bəzən yox, həmişə!

Nargilə *(onu dinləyərək öz-özü ilə danışırmış kimi)*. Bəlkə, Fərəc haqlı imiş?.. Bəlkə, doğrudan da, mən dəliyəm?

Həsənzadə *(həyəcanla)*. Mən zarafat eləyirdim...

Nargilə *(eyni fikridağınıqlıqla)*. Sizin zarafatınız havayı olmaz.

Həsənzadə *(böyük bir nədamət hissi ilə)*. Nə üçün olmur? Bəzən ən ağıllı adamlar belə, ən axmaq sözlər danışa bilərlər... *(Nargilə gözləri onda olduğu halda «yox» mənasında ağır-ağır başını bulayır və Həsənzadəyə elə baxır ki, elə bil, onun ağarmış saçlarını, gözünün ətrafındakı qırışları yalnız indi görür. Elə bil ki, Həsənzadə onun nəzərləri altında saniyə-saniyə qocalır)*. Min dəfə üzr istəyirəm. Mən, sadəcə olaraq, ehtiyatsızlıq elədim.

Nargilə *(kədərlə gülümsəyərək)*. Ehtiyatsızlıq...

Həsənzadə *(özünü büsbütün itirərək)*. İnanın ki, siz mənim nəzərimdə həmişə ağıllı... həssas bir qızsınız.

Rəşid oxuyur.

Mən sənin əsirinəm, bir məni dindir,
Qaragilə, bir məni dindir...

Nargilə *(qulaqlarını tutaraq qışqırır)*. Çıxın onu susdurun! *(Və bərkdən hönkürərək divana yıxılır. Həsənzadə özünü itirmiş halda ona su verir. Qız suyu alıb ürək yanğısı ilə içir. Sonra dikəlib eyni həyəcanla bayıra qulaq asır və nəğmənin susması ilə yavaş-yavaş sakit olur. Nəhayət, gözünün yaşını silərək, ayağa qalxıb paltarını düzəldir)*. Bağışlayın... Sizin qanınızı qaraltdım, hələlik...

Həsənzadə *(həyəcanla)*. Dayanın, nə tələsirsiniz... Gedirsiniz...

Nargilə. Özümü çox yorğun hiss edirəm. Gedim bir az dincəlim. Sağ olun. *(Çıxır)*.

İşıq, gah dayanıb həyəcanla baxan Həsənzadənin, gah da sürətlə səhnəni dolanıb evinə tələsən Nargilənin üzərinə düşür və bütün bu müddətdə Rəşidin oxuduğu mahnı yenidən eşidilir. Adama elə gəlir ki, bu mahnı qızı hər yerdə addım-addım təqib edir. Qız gözdən itib, mahnı uzaqlaşdıqca, işıq da azalır və nəhayət, sönür. Yananda isə biz Həsənzadəni eyni həyəcanlı vəziyyətdə dayanıb pəncərədən baxan görürük. Bu zaman dalbadal şimşək çaxır. Göy gurultayır. Və birdən bu göy gurultusu telefon zəngi ilə əvəz olunur. Həsənzadə hövlnak gedib dəstəyi götürür. Sanki o bu telefon zəngindən, nə isə xoş bir şey gözləyirdi. Lakin işıq telefon xəttinin o biri ucunda əsəbi görünüşlə dəstəyi qulağına tutmuş Nəzakət xanımı və onun yanında dayanmış Fərəci işıqlandırır.

Həsənzadə. Eşidirəm.

Nəzakət. Özünüzü yığışdırın!

Həsənzadə. Necə?

Nəzakət. Mən sizdən xahiş etmirəm, mən sizə əmr edirəm: özünüzü yığışdırın!

Həsənzadə. Danışan kimdir?

Nəzakət. Danışan Nargilənin anasıdır.

Həsənzadə. Ah, anası...

Nəzakət. Sizin ondan böyük oğlunuz var. Mən sizi biabır edərəm.

Həsənzadə. Nə üçün xanım, mən neyləmişəm?

Nəzakət. Neylədiyinizi yaxşı bilirsiniz! *(Fərəc başı ilə təsdiq edir)*. O uşaqdır, ağlı kəsmir, sizə nə düşüb? Nə üçün öz mövqeyinizdən, vəzifənizdən istifadə eləyib cavan qızı yoldan çıxarırsınız? *(Fərəc başı ilə təsdiq edir)*. Utanın! Əgər vicdanınız yoxdursa, qorxun. Mən şikayət edərəm! Sizi küçənin ortasında daşa basaram!

Həsənzadə. Sizin belə danışmağınız mənasızdır. O, çox ağıllı qızdır. Mən də heç bir zaman onun haqqında pis fikirdə olmamışam.

Nəzakət. O sizə uyduğu üçün bütün elçiləri geri qaytarır.

Həsənzadə. Ürəyi istəyən adam olanda geri qaytarmayacaq.

Nəzakət. Nə üçün siz onu evə dəvət edirsiniz? *(Qısa pauza)*. Görürsünüzmü, cavab verə bilmirsiniz!

Həsənzadə *(sakit)*. Siz bu barədə qızın özü ilə söhbət eləmisiniz?

Nəzakət. Siz onu elə yoldan çıxarmamısınız ki, mənə bir söz danışa...

Həsənzadə. Əgər siz yaxşı ana olsaydınız, o, sizdən heç bir şey gizlətməzdi...

Nəzakət. Mənim yaxşı-pis ana olmağımın sizə dəxli yoxdur.

Fərəc başı ilə təsdiq edir.

Həsənzadə. Yox, dəxli var. Çünki mən onun taleyi ilə maraqlanıram.

Nəzakət. Axı siz kimsiniz, onun taleyi ilə maraqlanırsınız?

Həsənzadə *(özünü saxlaya bilməyərək)*. Bəs siz kimsiniz?

Nəzakət. Mən onun anasıyam! Eşidirsinizmi! Anası!

Həsənzadə. Yalnız ona görəmi ki, onu siz doğmusunuz? Əgər belə düşünürsünüzsə, səhv edirsiniz... Uşağı doğmaq hələ işin

lap başlanğıcıdır. Əsil məsələ onu böyütmək, insan arasına, həyata çıxarmaqdır. Siz isə onu, həyatının köməyə, insan ünsiyyətinə möhtac olduğu ən vacib dövründə, ərinizlə dilbir olub, atasının evindən bayıra salmısınız!

Nəzakət. Bunu sizə o özü deyib?

Həsənzadə. Kimin deməsinin əhəmiyyəti yoxdur... Əgər Nargilənin atası birdən dirilib gəlsəydi, siz ona nə cavab verərdiniz? Onun üzünə necə baxardınız? Əlbəttə, siz cavan idiniz... Bütün ömrünüz boyu dul oturmayacaqdınız... Heç kəs, hətta onun özü də bunu sizdən tələb eləyə bilməzdi. Ancaq ərə getmək analıq hüququnu, analıq məsuliyyətini tapdalamaq, atasız, köməksiz bir qız uşağını illərlə dindirməmək, axırda da əsəblərini korlayıb qapılara salmaq demək deyildi? Əgər əriniz yanınızdadırsa, qoyun özü də eşitsin. Siz də, o da ədalət qarşısında cavabdehsiniz!.. *(Əsəbi halda).* Bir az açıq desəm, cinayətkarsınız... Öz uşağını öldürmək istəyənlərlə sizin heç bir fərqiniz yoxdur. Bəziləri bunu birdən-birə edirlərsə, siz tədricən eləmisiniz! Aydındırmı? Siz onda özünə inam hissini məhv eləmisiniz!

Nəzakət telefon dəstəyini yerinə çırparaq, hönkürüb ağlayır, bərkdən, yana-yana ağlayır. Fərəc arvadına qəzəbli bir nəzər salır və o biri otağa keçir. Nəzakət xanımın üzərinə düşən işıq sönür, Həsənzadənin üstünə düşən işıq güclənir. Bayırda şiddətli göy gurultusu eşidilir. Şiravan yağış tökür. Tez-tez şimşək çaxaraq gah Həsənzadəni, gah da öz balaca evinin pəncərəsinin qabağında dayanmış Nargiləni işıqlandırır. Və birdən sanki qız nədən isə vahimələ gəlir. Pəncərə qabağından çəkilərək öz otağına qorxmuş, ürkək bir nəzər salır. Sonra cəld irəliləyib radionu açır, otağa gurultulu bir musiqi dolur, qız cihazı eyni sürətlə də bağlayaraq, bir an sükut içində dayanıb qulaq asır. Tufan eyni şiddətlə davam edir. Qız telefon aparatına yaxınlaşaraq dəstəyi götürüb nömrəni yığır. Həmin anda işıq hələ də bayıra tamaşa eləyən Həsənzadəni işıqlandırır. Həyəcanlı telefon zəngi. Həsənzadə çevrilib dəstəyi götürür.

Həsənzadə. Eşidirəm. *(Qız dəstəyi qulağına tutmuş halda susur. Lakin onun üzündəki vahimə getdikcə mülayim bir ifadəyə çevrilir).* Eşidirəm. *(Qız susur).*

Həsənzadə eyni səbirlə telefon dəstəyini asır və onun üzərinə düşən işıq sönür. Nargilə, istər-istəməz, dəstəyi yerinə qoyur və onun çöhrəsi birdən-birə ümidsiz, pərişan bir ifadə alır. Göy bir də guruldayır, lakin Nargilə daha qorxmur... Artıq dünya dağılsa da, dağılmasa da, onun üçün birdir. O, ağır-ağır irəliləyib divanda oturur. Pauza. Bayırda tufan eyni şiddətlə davam edir. Telefon zəngi. Nargilə dikinərək qalxıb dəstəyi götürür. İşıq eyni zamanda telefon xəttinin o biri ucunda dəstəyi əlində tutmuş sarısaç qızı və onun olduğu otağı işıqlandırır. Patefonda son dəbli bir oyun havası çalınır. Sarısaç qızın bizə tanış oğlan dostlarının hərəsi bir qızla, iki başqa oğlan isə bir-biri ilə rəqs edir. Stolun üzərində şərab şüşələri və başqa şeylər görünür. Sarısaç qız telefon dəstəyini elə tutmuşdu ki, Nargilə musiqini eşitsin. Nargilə qulaq asır.

Sarısaç qız. Nana, hello...

Nargilə. Salam.

Sarısaç qız. Eşidirsən?

Nargilə. Eşidirəm.

Sarısaç qız. Sənin sevdiyin tansdır.

Nargilə. Bilirəm.

Sarısaç qız. Çapıq Dodikgildə yığışmışıq.

Nargilə. Nuş olsun.

Sarısaç qız. Sən də gəl!

Nargilə. Mən də?

Sarısaç qız. Ahaaaa...

Nargilə *(zəif müqavimətlə)*. Yox...

Sarısaç qız. Vallah, sənin dərdin az qalıb məni dəli eləsin...

Nargilə. Mənim nə dərdim var?..

Sarısaç qız. Hələ bir soruşursan da. *(Mütəəssir halda).* Nanacan. Nə üçün belə edirsən? Nə üçün qızıl vaxtını o cür keçirirsən? Biz nə qədər cavan olacağıq?.. *(Gözləri yaşarmış).* Vicdansız! Bilirsən sənə nə qədər ürəyim yanır?! İndi də ha istədim zəng eləməyim, bacarmadım... Sənsiz heç nə canıma yatmır... Başa düş...

Nargilə *(eyni zəif səslə)*. Sağ ol, Surik.

Sarısaç qız. «Sağ ol»u qoy bir kənara, özün dur gəl bura.

Nargilə *(tərəddüdlə)*. Bayırdan xəbərin var?

Sarısaç qız. Mənim bu saat heç nədən xəbərim yoxdur, olmasını da istəmirəm... Sənə dedim, dur gəl! *(Qısa pauza).* Nə oldu?..

Nargilə *(yavaş səslə)*. Yaxşı...

Sarısaç qız. Gəlirsən?

Nargilə *(qəti şəkildə)*. Gəlirəm.

Sarısaç qız. Öpürəm səni, Nanacan! *(Dəstəyi asır, sevinclə yoldaşlarına xəbər verir).* Nana gəlir!

Oğlanlar *(bir yerdə)*. Gəlir?!

Onların üzərinə düşən işıq sönür, indi yalnız Nargilə görünür. O, dəstəyi yerinə qoyur və geyinməyə başlayır. Üzünə pudra, dodaqlarına pomada sürtür. Redikülünü götürüb otaqdan çıxmaq istərkən, telefon təkrar zəng çalır. Qız qayıdıb dəstəyi götürür. Telefon xəttinin o biri ucunda Həsənzadə görünür.

Həsənzadə. Nargilə...

Nargilə *(həyəcanını boğmağa çalışaraq)*. Buyurun.

Həsənzadə. Təksiniz?

Nargilə. Bəli. *(Acıqlı halda).* Başqa kim olacaqdı ki?

Həsənzadə *(olduqca mehriban)*. Dedim, bəlkə yoldaşlarınızdan-zaddan...

Nargilə *(nəfəsini dərərək)*. Heç kəs yoxdur.

Həsənzadə. Qorxmursunuz?

Nargilə. Nədən?

Həsənzadə. Axı deyirdiniz ki, uşaqlıqda həmişə göy gurultusundan qorxarmışsınız.

Nargilə. İndi ki uşaq deyiləm.

Həsənzadə. Elədir... *(Pauza. Bayırda tufan davam edir).* Deyəsən, hələ də acığınız soyumayıb?

Nargilə. Soyumayanda nə olar ki...

Həsənzadə. Mən sizdən təkrar üzr istəyirəm. *(Pauza).* Nə üçün dinmirsiniz?

Nargilə. Siz məni incitməmək üçün üzr istəyirsiniz?

Həsənzadə. Yox. Mən kobud bir səhv elədiyim üçün üzr istəyirəm.

Nargilə. Yaxşı... Daha bu barədə danışmayaq.

Həsənzadə. Deməli, bağışlayırsınız.

Nargilə *(mülayim tərzdə)*. Siz də təksiniz?

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Mən elə anadangəlmə təkəm.

Nargilə *(mehribancasına)*. Darıxmırsınız?

Həsənzadə. İnsan hər şeyə öyrəşir.

Nargilə *(mütəəssir halda)*. Yenə də sentiment...

Həsənzadə. «Sentiment» nə üçün... Demək istəyirəm ki, darıxmamağa öyrəşmişəm.

Nargilə *(daha da mütəəssir)*. Bilirəm... Sizin belə sözləriniz mənə çox pis təsir edir... Mən sizin özünüzü tək hiss etmənizə dözə bilmirəm.

Həsənzadə. Təşəkkür edirəm.

Nargilə. Oh... *(Qışqırır)*. Mən sizdən təşəkkür istəmirəm, başa düşürsünüzmü, istəmirəm!..

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Yavaşın, qulağım batdı...

Nargilə. Qoyun batsın...

Həsənzadə *(eyni zarafatla)*. Nə üçün? Axı onda sizin səsinizi eşitməzdim...

Nargilə. Yoxsa ki, eşitmək istəyirdiniz...

Həsənzadə. Mən sizin səsinizi həmişə... dünya durduqca eşitmək istərdim...

Nargilə. Bəsdirin... Bəsdirin... Mən belə ümumi... mücərrəd sözlər eşitmək istəmirəm. *(Təmkinlə)*. İyirminci əsr qəti hərəkət tələb edir... Bildinizmi?! *(Pauza. Sanki Həsənzadə qəflətən Çin səddi qarşısında qalır. Onun üzü birdən-birə sarsılmış, düşkün bir ifadə alır. Bəlkə o, ömründə ilk dəfə həyatının nə qədər kədərli olduğunu, ta uzaq üfüqlərinə qədər görür...)* Nə oldu? Nə üçün susdunuz?

Həsənzadə *(dərindən nəfəs alaraq)*. Heç... Mən sizə qulaq asıram...

Nargilə. Mən sözümü dedim, eşitmədiniz?

Həsənzadə. Eşitdim...

Qısa pauza.

Nargilə. Yaxşı... Sağ olun...

Dəstəyi asır. Həsənzadə dəstəyi gözünün qabağına tutaraq ona uzun və ümidsiz bir nəzər salır və yerinə qoyur... Onun üzərinə düşən işıq sönür. Nargilə telefon aparatından aralanaraq otağın ortasında dayanır. Bayaqdan bəri əlində tutmuş olduğu redikülü qeyri-şüuri bir hərəkətlə qaldırıb baxır. Nəyi isə xatırlayır və ani əsəbi hərəkətlə onu kənara tullayır, sonra eyni qəzəblə plaşını, jaketini çıxarıb tullayaraq divana yıxılıb, əllərilə üzünü tutur. İşıq sönür. Digər işıq yananda Həsənzadə kağızları bir-bir oxuyub dərkənar yazır... Uzaqdan Rəşidin oxuduğu «Qaragilə» mahnısı eşidilir. Həsənzadə bir an əl saxlayaraq mahnıya qulaq asır. Sonra yenə işinə davam edir.

Birdən mahnı kəsilir.

Pauza. Fərəcov tələsik gəlir.

Fərəcov. Yo... yoldaş direktor... O... qız...

Həsənzadə *(başını kəskin hərəkətlə qaldırır)*. Hansı qız?

Fərəcov. O günü işə götürdüyümüz... Nargilə...

Həsənzadə. Hə, neyləyib?...

Fərəcov. İ...İ... indicə az qalmışdı Rəşidi öldürsün!..

Həsənzadə. Nə üçün?

Fərəcov. De... De... deyir, niyə oxuyursan... Rəşid də bi... bi... bilirsiniz, zarafatcıl oğlandı... De... deyir, sizin kimi qə...qəşəng qız da mahnıya daralarmı? Qız bayağıdı çilingərin bıçağını... götürüb düz oğlanın üzünə atasan!.. Ba... başını qaçırmasaydı... bi... bi... birtəhər olacaqdı...

Həsənzadə *(sakit)*. Sonra?

Fərəcov. Sonra da qız... yaman pərt oldu... Az qaldı ağlasın...

Həsənzadə. Bəs Rəşid nə dedi?

Fərəcov. Nə desin... Əvvəl bir xeyli durub baxdı... So... Sonra «bağışlayın, Nargilə xanım, – dedi. – Vaxta ki, mənim mahnım sizi bu dərəcədə əsəbiləşdirir, bir də ömrümdə oxumaram...» Çox... çox xatalı qızdı...

Pauza. Həsənzadə papiros çıxarıb yandırır.

Həsənzadə. Yaxşı, siz gedin... *(Fərəcov çıxır. Həsənzadə qalxıb kabinetdə var-gəl edir. Telefon zəngi. Həsənzadə dəstəyi götürür.)* Eşidirəm...

Telefon xəttinin o biri başında Nəzakət xanım görünür.

Nəzakət. Yəqin ki, danışanın kim olduğunu tanıdınız.

Həsənzadə. Tanıdım.

Nəzakət. Siz bizim söhbətimizi Nargiləyə demisiniz?

Həsənzadə. Xeyr, deməmişəm. Necə məgər?

Nəzakət. Xahiş edirəm deməyəsiniz... Son günlər o, tez-tez əsəbiləşir... Qorxuram...

Həsənzadə. Qorxmayın, heç nə olmaz.

Nəzakət. Mən sizin işinizə mane olmuram ki?

Həsənzadə. Xeyr. Mane olmursunuz.

Nəzakət. Srağagün sizinlə kobud danışdım...

Həsənzadə. Eybi yoxdur.

Nəzakət. O gündən bəri mən sizə kin bəsləyə bilmirəm. Sizin səsinizdə elə bir doğruluq, elə bir ürək yanğısı hiss edirdim ki...

Həsənzadə *(səbirsiz halda)*. Bu sözlər artıqdır...

Nəzakət. Siz məni məzəmmət eləməkdə haqlısınız. Mən qəddar və qorxaq olmuşam. *(Qısa pauza)*. Ancaq... Doğrudanmı, mən ona qarşı analıq haqqımı itirmişəm?

Həsənzadə *(sərt şəkildə)*. Bilmirəm... Bəlkə də, itirməmisiniz...

Nəzakət. Onun ürəyi mənə qarşı buz kimi soyuqdur... O mənim onu yaddan çıxarmağımı tələb edir!.. Ancaq and içirəm ki, mən onu həmişə o üç uşağımın üçündən də çox istəmişəm.

Həsənzadə. Mən buna inanıram. Gəlin biz bir də bu barədə danışmayaq. «İstəmək» çox sürtülmüş sözdür.

Nəzakət *(göz yaşları içində)*. Bu dünyada mənim ən böyük arzum onun xoşbəxtliyi olmuşdur. Mən heç bir zaman ona gözünün üstündə qaşın var deməmişəm.

Həsənzadə *(əsəbi halda onun sözünü kəsir)*. İş də orasındadır ki, siz ona heç nə demirdiniz... Onun isə insanla danışmağa ehtiyacı var idi... Başa düşürsünüzmü, insanla?! Siz ana idiniz... Siz ona çox şey deyə bilərdiniz... *(Qısa pauza. Bu sözlərlə sanki Həsənzadənin üzərindən ağır bir yük götürülür. Yavaş səslə)*. O, hələ insan həyatının isti-soyuğunu görməmişdi... Xudpəsənd deyildi. Qanadları hələ bərkiməmişdi. O özünə qarşı başqalarında qayğı, fədakarlıq görmək istəyirdi... *(Qısa pauza)*. Lakin siz ərinizin yanında onunla danışmağa belə qorxurdunuz...

Nəzakət. Mən zəif bir qadın idim. Mən azad deyildim.

Həsənzadə. Nə üçün? Sizi zirzəmiyə salıb ağzınızı bağlamamışdılar ki?..

Nəzakət. Mən həmişə qorxu içindəydim.

Bu zaman Fərəc arxadan daxil olur. Nəzakətin son sözlərini eşidib ayaq saxlayır. Nəzakət onu görmür.

İndinin bu saatında da mən bütün ciddi-cəhdimə baxmayaraq, özümü onun əsarəti altında hiss edirəm.

Həsənzadə. Nə üçün? Bəyəm o sizi döyüb-incidirdi?

Nəzakət. Yox...

Həsənzadə. Bəlkə... Açıq danışdığım üçün üzr istəyirəm, bəlkə siz onu çox sevirsiniz?

Nəzakət *(qəti)*. Yox. Mən, sadəcə olaraq, qorxurdum. Mənə elə gəlirdi ki, əgər bu adam məni tərk edərsə, əlim yerdən, göydən üzülər!

Həsənzadə *(əsəbi)*. Çünki siz əsil həyatdan kənarda idiniz. Ölkə, xalq ağır günlər keçirdiyi halda, siz yalnız özünüzlə məşğul idiniz! Yalnız öz canınız üçün titrəyirdiniz! Əgər iş daha bərkə düşsəydi, bəlkə siz körpə qızınızı da atıb qaçardınız!

Nəzakət *(qəzəblə)*. Siz nə haqla bu cür sözlər deyirsiniz?

Həsənzadə. Nə üçün hirslənirsiniz? Siz ki, doğrudan da, onu atdınız!

Fərəc öskürür. Nəzakət diksinərək geri çevrilib onu görür. Qeyri-iradi bir hərəkətlə dəstəyi arxasında gizlədir.

Fərəc. Söhbət kimlə və nə haqqındadır? *(Nəzakət iri-iri açılmış gözləri ilə ona baxıb durur. Fərəc eyni əda ilə təkrar edir)*. Söhbət kimlə və nə haqqındadır?

Nəzakət. Söhbət... Mənim qızım haqqındadır...

Fərəc. Trubkanı qoy yerinə!

Nəzakət *(birdən təəvvürəgəlməz bir qəzəblə)*. Qoymuram!.. Bəsdir eybəcər kabus kimi məni gecə-gündüz təqib elədiyin! O mənim qızımdır! Onu mən doğmuşam! O mənim dünyada əvvəlinci və axırıncı dəfə sevdiyim bir adamın yadigarıdır!

Fərəc. Necə?

Nəzakət. Mən sənə nifrət edirəm!

Fərəc. Nifrət edirsən?

Nəzakət. Mən heç bir zaman səni istəməmişəm!..

Fərəc. Trubkanı qoy yerinə!

Nəzakət *(dəstəyi ağzına daha da yaxın tutaraq)*. Qoymuram! Neçə illərdi sən məni analıq hüququndan məhrum eləmisən! *(Göz yaşları içində)*. Sən məni məcbur eləmisən öz qızımı onun doğma atasının evindən çıxarıb bayıra salım... Sən!..

Bu zaman Nargilə Həsənzadənin kabinetinə daxil olur. Həsənzadə dərhal dəstəyi yerinə qoyur. Nəzakət xanımla Fərəcin üzərinə düşən işıq sönür.

Nargilə. Deyin mənim haqq-hesabımı versinlər, daha zavodda işləmək istəmirəm.

Həsənzadə. Nə üçün? Rəşid ki, sizə söz verib bir də o mahnını oxumasın...

Nargilə. Mən onunla bir yerdə işləyə bilməyəcəyəm.

Həsənzadə. Axı nə üçün?

Nargilə *(həyəcanla)*. Çünki mən sizdən başqa heç kəsi sevmək istəmirəm!..

Həsənzadə *(gülümsəyir, zarafatyana)*. Heç kəsi sevmək istəmirsiniz, yoxsa sevmirsiniz?

Nargilə *(Həsənzadəyə uzun və diqqətli bir nəzər salır)*. Mən sizdən başqa heç kəsi sevmirəm və sevmək də istəmirəm. İndi aydındırmı?

Həsənzadə *(üzü ciddi və kədərli ifadə alır. Güclə eşidilən yavaş səslə)*. Aydındır!..

Bu zaman üç nəfər cavan işçi daxil olur.

Birinci işçi *(Nargiləyə)*. Doğrusu, biz sizdən heylə hərəkət gözləmirdik.

İkinci işçi. Bəs adam da Rəşid kimi oğlana bıçaq atar?

Üçüncü işçi. Bəlkə, siz onu yaxşı tanımırsınız?.. Bütün zavod onun başına and içir...

Birinci işçi. Bu neçə ilin ərzində birinci dəfədir ki, bizim kollektivdə belə hadisə baş verir.

Nargilə *(əsəbi halda)*. Axı sizə nə dəxli var?

İkinci işçi. Necə yəni sizə nə dəxli var?

Həsənzadə. Nargilə xanım təzə gəldiyi zavod həyatı ilə yaxşı tanış deyil... *(İşçiləri göstərərək)*. Bunlar Rəşidin yoldaşlarıdır. Bir briqadada işləyirlər. Ona görə də maraqlanırlar...

Birinci işçi. Bəlkə, o sizi təhqir eləyib?

Nargilə *(acıqlı halda)*. Yox!

Birinci işçi. Bəlkə onun mahnısı nəyi isə sizin yadınıza salıb?

Nargilə *(özündən çıxaraq)*. Siz burada mənə məhkəmə qurmağa gəlmisiniz, nədir?

Birinci işçi. Məhkəmə də qurmaq olar. Siz onu öldürə bilərdiniz!..

Həsənzadə *(stuldan qalxaraq)*. Yaxşı, uşaqlar, ümid edirik ki, o hadisə bir də təkrar olmayacaq. İndi isə, gəlin bununla qurtaraq. Mən özüm Rəşidlə danışaram. *(Zarafatyana)*. Hələ desəniz üzr də istərəm.

Nargilə *(həyəcanla)*. Necə? Üzr istərsiniz? Heç vaxt!

Həsənzadə *(eyni zarafatyana ifadə ilə)*. Madam ki, sizi işə mən götürmüşəm, demək, hərəkətlərinizə mən də cavabdehəm. Elə deyilmi?

Qısa, gərgin pauza.

Nargilə *(yavaş səslə)*. Mən özüm üzr istərəm...

Birinci işçi. Vaxta ki, öz günahınızı hiss etməyə başlayırsınız, üzr istəmək lazım deyil...

İkinci işçi *(Nargiləyə)*. Siz gələcəkdə görəcəksiniz ki, Rəşid də, onun dostları da necə oğlanlardır...

Üçüncü işçi *(zarafatyana)*. Onda siz Rəşidə bıçaq yox, gül atarsınız.

İşçilər çıxmaq istəyərkən birinci işçi ayaq saxlayır və Nargiləyə sarı dönür.

Birinci işçi. Ancaq onu bilin ki, Rəşid ömründə heç bir kəsi sizin qədər istəməyib!

Nargilə kəskin hərəkətlə başını döndərib, oğlana nə isə acıqlı bir şey demək istəyir, lakin cavan işçilər çıxırlar. Gərgin pauza.

Nargilə *(yavaş və təqsirkar ifadə ilə)*. Bağışlayın. *(Çevrilib tələsik çıxır)*.

Həsənzadə *(qızın ardınca uzun bir nəzər salaraq)*. Nə üçün həmişə o gedəndən sonra mən özümü bu qədər yalqız, bu qədər qəmgin hiss edirəm? Elə bil ki, o, bir də qayıtmayacaq... *(Qısa pauza)*. Əgər bütün bunlar belədirsə, nə üçün mən qəti qərara gələ bilmirəm? Yoxsa qarşımda açılan bu yeni bahar səhərinin qeyri-adi gözəlliyi məni qorxudur? Yoxsa mən böyük insan məhəbbətinin qüdrətinə inanmağı yadırğamışam? Bəlkə, mən işıqdan qorxub qaranlığa çəkilirəm?

İşıq yavaş-yavaş azalır və nəhayət, sönür. İşıq yananda Nargilənin otağı görünür. Nargilə nə isə tikir və radioda oxunan mahnıya qulaq asır. Qapının zəngi çalınır.

Nargilə *(işindən ayrılmayaraq)*. Gəl.

Sarısaç qız daxil olur.

Sarısaç qız. Salam, Nana... *(Onu öpür)*. Vicdansız... Görürsənmi, ürəyim durmadı, yenə də mən səni axtarıb tapdım. *(Ətrafa göz gəzdirərək)*. Nə qəşəng mənzilin var!

Nargilə. Xoş gəlmisən, əyləş...

Sarısaç qız. Bu nədi, yoxsa özünə cehiz düzəldirsən?

Nargilə *(gülümsəyərək)*. Aha...

Sarısaç qız. Nana, sən, doğrudan, Həsənzadəyə gedirsən?

Nargilə. Sən bu sualı bir dəfə də mənə vermisən. Bəli, mən onu istəyirəm!

Sarısaç qız. Görünür ki, sizin aranızda mənim bilmədiyim, başa düşmədiyim nə isə var...

Nargilə. Ola bilər...

Sarısaç qız. Yaşlı da olsa, çox yaraşıqlıdır. Yerişi, duruşu... sifəti...

Nargilə. Məsələ yalnız yaraşıqda deyil...

Sarısaç qız. Yaraşıqda deyil, yaşda deyil, pulda, varda deyil, bəs nədədir?

Nargilə. Bilmirəm.

Sarısaç qız *(mənalı bir təbəssümlə)*. Çox yaxşı bilirsən. Dünən zavoddan çıxıb evinə gedirdi... Kişi məni nə cür cəlb etmişdisə, Dodik bayağıdı özündən çıxdı. *(Bərkdən gülərək)*. Sən qısqanmırsan ki?

Nargilə. Əksinə... Mən istəyirəm ki, bütün qızlar, qadınlar onu görəndə yerlərində quruyub qalsınlar... Çünki o buna layiqdir.

Sarısaç qız. Doğru sözündür?

Nargilə. Mən indiyə qədər onsuz necə yaşadığıma təəccüb edirəm. Çünki o mənim üçün havadır, sudur, bütün bir həyatdır. *(Sarısaç qızın üzü birdən-birə qüssəli bir ifadə alır.)* Səninlə Dodikin əhvalatı nə yerdədir?

Sarısaç qız. Eh...

Nargilə. Necə «eh?»...

Sarısaç qız *(yavaş səslə)*. Mən ondan büsbütün təngə gəlmişəm... Hər gün eyni anekdotlar, eyni şit zarafatlar...

Nargilə. Bəs evlənmirsiniz?

Sarısaç qız. Əvvəllər o, gündə qulağımı dəng elədi ki, «evlənək», indi isə susur. Mənə nə düşüb, yoxsa ki, ondan ötrü gözüm uçurdu... *(Pauza. Nargilə tikir. Sarısaç qız pəncərədən bayıra baxır)*. Nana...

Nargilə. Eşidirəm.

Sarısaç qız. Həsənzadəyə de, zavodda mənim üçün də bir iş düzəltsin.

Nargilə. Doğru sözündür?

Sarısaç qız *(başı ilə təsdiq edir)*. Düzəldər?

Nargilə *(həyəcanla)*. Əlbəttə. Ancaq... bilirsənmi, ordakılar çox ciddi adamlardır...

Sarısaç qız *(gülümsəyərək)*. Qorxma... Özün bilirsən ki, istəyəndə mən də ciddi olmağı bacarıram.

Nargilə *(zarafatyana)*. Gərək işə gecikməyəsən...

Sarısaç qız. Bilirəm... Onsuz da hər gün saat on ikiyəcən yatmaqdan bezaram.

Nargilə *(tikişi bir kənara qoyaraq, aludəliklə)*. Həsənzadə mütləq düzəldər. Bir yerdə işləyərik... Elə maraqlıdır ki, adam heç bilmir gün necə gəlib-keçir.

Qısa pauza.

Sarısaç qız. Nar, mən çox bədbəxtəm.

Nargilə. Nə üçün? Sənə nə olub ki?

Sarısaç qız. Bilmirəm, gecələr gəzmək... tans... şərab... Elə bil ki, yaşamaqda heç bir fərəh, heç bir məna yoxdur... Ata-ana işdə... Ev bomboş... qalıram avara, bilmirəm neyləyim. Bir donu

neçə dəfə söküb təzə modaya salarsan?! *(Ağlamsınır)*. Çapıq Dodiklə nə qədər öpüşmək olar?.. Birdən az qalıram onun da baş-gözünü vuram əzəm, özümü də atam dənizə.

Nargilə. Bir az yavaş...

Sarısaç qız. Sən zarafata salma, Nar... *(Pauza)*. Ah... Məktəb nə gözəl idi. Nar... Heç olmasa, sabah nə iş görəcəyini, nə edəcəyini bilirdin... Qarşında onilliyi qurtarmaq kimi bir məqsəd var idi... İndisə...

Nargilə. Məktəb ona görə gözəl idi ki, bizi bir-birimizə hələ pozulmamış, təhrif olunmamış duyğular bağlayırdı... Evdə günümüz nə qədər qara olsa da, məktəbdə hər şeyi unudurduq...

Sarısaç qız. Bizi kəsib ali məktəbə girməyə qoymayan o qızın qanını içərdim.

Nargilə. Bir gün gələcəkdi, ali məktəbi də qurtaracaqdıq, məsələ onda deyil.

Sarısaç qız. Bəs nədədir?

Nargilə. Həsənzadə deyir ki, bizim quruluşumuzda insan cəmiyyətdən, onun mübarizəsindən kənarda qalarsa, heç bir zaman xoşbəxt ola bilməz.

Sarısaç qız *(qulaqlarını tutur)*. Oh, yenə də təbliğat...

Nargilə. Yox, mən indi hiss edirəm ki, bu, doğrudan da, belədir... Axı hamı, bütün xalq böyük bir məqsədə doğru irəliləməkdə ikən sən bu axından necə kənarda qala bilərsən?

Sarısaç qız *(dalğın)*. Mən heç nə istəmirəm. Heç nəyi sevə bilmirəm, Nar... Atom əsri hara, sevgi hara... Əgər bir düyməni basmaqla yüz milyonlarla insanı bir anda külə döndərə bilərlərsə, onda nə sevgi?

Nargilə. Boşla bu bədbin fikirləri. Səni inandırıram ki, hər şey yaxşı olacaq. Bir yerdə işləyərik, məktəbdəki kimi, yenə də hər gün görüşərik... Zavodun yaxşı klubu da var... Hər gecə film göstərirlər. Lap qiyabi instituta da girərik. Həsənzadə kömək eləyər. *(Qürurla)*. İndi biz daha əvvəlki kimi köməksiz deyilik!

Sarısaç qız. Heç kəsə ürəyim qızmır, Nar... Mənə elə gəlir ki, adamlardan milyon verst uzağa düşmüşəm. Atam işdən sonra bütün günü aşnasının yanında olur. Anamı da qısqanclıq əldən salıb, gündə qanqaralığı, gündə dava, eh...

Nargilə. Darıxma, biz onlar kimi yaşamarıq... Biz özümüz üçün tamam yeni bir həyat quraraq. İstəyirsən Həsənzadəyə deyək, zavodda Dodik üçün də bir iş düzəltsin.

Sarısaç qız. Qoy cəhənnəm olsun. Bəyəm o, işləyəndir?

Nargilə. Nə vaxtacan atasının əlinə baxacaq?

Sarısaç qız. Narahat olma. O, darmayedliyə öyrənib. *(Qalxır)*. Mən getdim, Nar...

Nargilə. Nə tələsirsən?

Sarısaç qız. Partnixaya gedəcəyəm.

Nargilə. Təzə paltar tıkdirirsən?

Sarısaç qız. Sən də, təzə paltar üçün pul hardadır... Qırmızı donumu söкdürüb ayrı formada tıkdirirəm... Demək, mənim məsələmi çuvakınla danışarsan...

Nargilə. Surik!

Sarısaç qız. Bağışla... Zəhrimar dilim öyrənib... *(Güzgüdə özünü səliqəyə salaraq).* Nar, üçüncü dəfədir ki, qiyamət bir oğlanla qabaq-qabağa çıxıram. Üzünə baxıram, az qalır yerişini itirsin. Məni gülmək tutur, o isə qulaqlarının dibinə qədər qızarır. Görünür, çox üzüsulu uşaqdır... *(Qəhqəhə ilə gülür. Nəzakət gəlir. Sarısaç qıza soyuq bir nəzər salır. Sarısaç qızın gülüşü arvadın bu soyuq nəzərləri altında donur).*

Sarısaç qız. Yaxşı, Nar. Mən getdim. Sağ olun.

Nargilə. Xoş gəldin. *(Sarısaç qız çıxır).* Sən nə üçün onunla salamlaşmadın?

Nəzakət. Sən bunlarla əlaqəni kəs, o günü də dedim... *(Gərgin pauza).* Özün də qayıt evinə.

Nargilə. Mən bir də Fərəcin yanına qayıdım?

Nəzakət. Dedim ki, öz evinə!

Nargilə. Belə söhbətlər daha nəyə lazımdır? Hər şey olub-keçib.

Nəzakət. Mən onun stol-kürsüsünü sənin otağından çıxarmışam.

Nargilə. Soruşmaq ayıb olmasın, bu gün hardan doğub?

Nəzakət. Sən mənə cəhənnəm əzabı verirsən! Heç yerdə qərar tuta bilmirəm... Mən Fərəcə də, özümə də nifrət edirəm. Mən bunu ona demişəm... Daha neyləməliyəm?!. *(Göz yaşları içində).* On iki ildən artıq idi ki, mən sənin atanı yuxuda görmürdüm. Amma indi hər gecə görürəm. Mənimlə bir kəlmə danışmır. Siz məndən nə istəyirsiniz? Bir canım var, əgər onu verməklə bu əzabdan qurtara bilərəmsə, alın, vallah, sizə minnətdar olaram. Heç olmasa, qəbirdə rahat yataram. Mən pisəm... ancaq mən, heç bir şeyi bilə-bilə, öz iradəmlə eləməmişəm. Heç olmazsa, sən bunu başa düş.

Nargilə *(yaxınlaşıb əlini onun başına çəkir).* Sakit ol, ana!

Nəzakət. Qızım! *(Ona qısılır).*

Nargilə *(mütəəssir halda).* Sakit ol, ana!

Nəzakət. Mən sənin məhəbbətini qaytarandan sonra ayrı cür yaşamaq istəyirəm...

Nargilə *(mehribancasına).* Belə ürəyinazıklık nəyə lazımdır...

Nəzakət. Yox, qayıtmalısan... Mən sənin nəfəsini atanın evində, öz yanımda hiss etməyincə rahat ola bilməyəcəyəm.

Nargilə *(zarafatyana).* Elə fərz elə ki, ərə getmişəm.

Nəzakət. Ərə getmək başqa, mən səni bir ana kimi bütün qayda-qanun ilə köçürmək istəyirəm. Mən bunun üçün illər uzunu Fərəcdən gizlin, öz maaşımdan qəpik-qəpik kəsib pul yığmışam. Mən səni ləyaqətlə ərə verəcəyəm.

Nargilə *(zarafatmı və ya həqiqətmi olduğu bilinməyən bir sevinclə).* Demək, mənim cehizim də olacaq. *(Anasını öpür).*

Nəzakət *(təəccüblü bir ruhi sakitliklə).* Bu neçə ilin ərzində birinci dəfədir ki, sən ananı öpürsən... Mən də sənə analıq xeyir-duası verirəm, qızım... Səni görüm dünyalarca xoşbəxt olasan.

Nargilə *(ürəyinin dərinliklərindən qopub gələn bir istək və ehtiramla).* Amin! (*Pauza. Nargilə anasına qısılır və indi işıq yalnız onların üzünə düşür. Sanki hər ikisinin gözü nəhayətsiz uzaqlara... eyni məchul nöqtəyə zillənmişdir. Hər ikisinin çöhrəsində eyni sakit ifadə vardır).* Yadındadırmı, mən dörd-beş yaşlarımda olduğum zaman qıçımı it tutmuşdu. Fərəc kurorta getmişdi...

Nəzakət *(pıçıltı ilə).* Yadımdadır.

Nargilə. Yaram simlədiyi üçün sən neçə gecə yuxusuz qalmışdın. Mən isə hey sənə nağıl dedirdirdim. Yorulub əldən düşmüşdün. Bir gün də mahnı oxumağını tələb elədim... Sən oxudun... Birdən susdun... Baxdım ki, yuxuya getmisən... *(Pauza. Anasına daha da qısılaraq).* O mahnının yadında qalan yerlərini mənim üçün oxu.

Qısa pauza. Birinci şəkildəki musiqi davam edir. Ananın xəyalı uzaqlara uçur.

Yenə də zaman dayanmışdır.

Nəzakət. Yox, o mahnını yadıma sala bilmirəm.

Nargilə *(ürəkdən).* Fikir eləmə, ana... Hər şey yaxşı olacaq...

Nəzakət. Mən ömrümə on ömür calayıb sənin xoşbəxtliyin üçün dişimlə-dırnağımla çalışacağam.

Nargilə. Sağ ol ana. *(Onu öpür).* Neçə illərdir ki, mən sənin nəfəsini belə yaxından hiss etməmişdim.

Nəzakət *(qalxır).* Bu gün yığışıb gələrsən. Sabah gedərik dərziyə.

Nargilə. Nə var ki?

Nəzakət. Sənin üçün də, özüm üçün də kostyumluq almışam.

Nargilə *(ürəkdən, lap uşaq kimi sevinir).* Nə danışırsan?.. Yaxşı materialdır?

Nəzakət. Gərək xoşuna gəlsin... Məncə, çox yaxşıdır...

Nargilə *(eyni uşaq sevinci ilə).* Axır ki, mənim də əynim bir təzə kostyum üzü görər...

Nəzakət. Anan sənin üçün hələ ayrı şey də alıb.

Nargilə. Nə?

Nəzakət. Gələrsən, görərsən...

Nargilə. Bəlkə... *(Məzəli bir əda ilə ayağına işarə edir).* Dünən univermağa gələn tuflilərdəndir? *(Nəzakət başı ilə təsdiq edir).* Sağ ol, ana. Bir gün mən də heylə bahalı tufli ayağıma geyəcəyimi heç ağlıma da gətirməzdim. Ancaq... ana, bir məsələ var...

Nəzakət. Yenə nə məsələdir?

Nargilə. Axı mən o kişinin üzünü bir də görmək istəmirəm.

Nəzakət. Sən onun üzünü görməyəcəksən. Mən aralıq qapını bağlamışam.

Nargilə. Qoy elə mən burda qalım.

Nəzakət. Təzədən başlayırsan?

Nargilə. Yaxşı...

Nəzakət. Hələlik...

Nargilə. Hələlik, ana!

Nəzakət çıxır. Nargilə onun ardınca uzun bir nəzər salır. İşıq tədricən azalır, nəhayət, Nargilənin həyəcanlı, xoşbəxt nəzərləri altında sönür. Həsənzadənin eyvanı. Ətrafda bir tör-töküntülük nəzərə çarpır. Həsənzadə şeylərini çamadanlara yığır. Telefon zəngi. Həsənzadə dəstəyi götürür. İşıq eyni zamanda telefon xəttinin o biri ucunda dəstəyi qulağına tutmuş Nəzakətin üzərinə düşür.

Həsənzadə. Eşidirəm.

Nəzakət. Sizi bir də narahat elədiyim üçün üzr istəyirəm.

Həsənzadə. Eybi yoxdur, buyurun...

Nəzakət *(həyəcanını güclə boğaraq)*. Bilirsinizmi, biz barışdıq...

Həsənzadə. Təbrik edirəm... Mən bunu gözləyirdim...

Nəzakət. İcazə verin sizə dünyalar qədər təşəkkür edim.

Həsənzadə. Mənə?

Nəzakət. Əlbəttə... Sizin təsiriniz olmasaydı, biz ana-bala arasındakı əhvalat, kim bilir, haralara gedib çıxardı... Bəlkə də heç ölənəcən barışmazdıq. *(Qısa pauza).* Ancaq sizdən böyük bir xahişim var.

Həsənzadə. Buyurun...

Nəzakət *(həyəcan içində)*. Deməyə cəsarət eləmirəm.

Həsənzadə. Ürəyinizə nə gəlirsə, deyin.

Nəzakət. Elədiyiniz yaxşılığı axıra qədər aparın.

Həsənzadə. Başa düşmürəm.

Nəzakət. Siz nə qədər yaxşı insan olsanız da, mən onun sizə ərə getməsinə razı deyiləm.

Həsənzadə. Mən bunu bilirəm.

Nəzakət. Siz Allah inciməyin...

Həsənzadə. İncimirəm...

Nəzakət. Özünüz deyin, insafdırmı ki, o cür gənc qız...

Həsənzadə *(səbirsiz onun sözünü kəsir)*. Aydındır.

Nəzakət. Rica edirəm, məni səhv başa düşməyin... Biz çalışmalıyıq ki, övladlarımızın xoşbəxtliyi bütöv olsun. Elə deyilmi?

Həsənzadə. Elədir... Əlbəttə, elədir...

Nəzakət. Biz xoşbəxt olmadıq, heç olmasa, onlar olsunlar... Yalvarıram, bir vasitə ilə onu özünüzdən uzaqlaşdırın. Elə edin ki, bir də sizin barənizdə düşünməsin... Siz alicənab adamsınız... Siz bunu bacararsınız...

Həsənzadə. Mən o barədə fikirləşərəm. Ancaq siz öz səhvinizi işdə düzəldin... Nargilə sizin bilib-tanıdığınızdan çox-çox yüksək bir qızdır. *(Pauza. Dərin böhran içində).* Siz onun xoşbəxt olmasına çalışın!.. Bunun üçün, əgər bir çətinliyə rast gəlsəniz, mənə müraciət eləməyi unutmayın!.. *(Qısa pauza).* Mənim ünvanımı zavoddan soruşsanız, deyərlər...

Nəzakət. Necə bəyəm, siz bir yerə gedirsiniz?

Həsənzadə. Bəli, gedirəm.

Nəzakət. Neçə vaxta?

Həsənzadə. Həmişəlik.

Nəzakət. Nə danışırsınız...

Həsənzadə *(artıq danışmaq onun üçün çətindir)*. Başqa sözünüz yoxdur ki?

Nəzakət *(mütəəssir halda)*. Gedin, işiniz həmişə avand olsun. Siz dəyərli insansınız.

Həsənzadə dəstəyi asır və dərhal papiros yandırır. O, heç bir zaman indiki qədər həyəcanlı görünməmişdir. Birinci şəkildəki musiqi yenidən qalxır. Pauza. Həsənzadə papiros çəkdikcə onun həyəcanı sonu görünməyən bir kədərə çevrilir. Yaşlı bir kişi, Fərəcov və keçən dəfə Həsənzadənin kabinetində gördüyümüz üç cavan oğlan daxil olurlar.

Yaşlı kişi. Salam.

Həsənzadə. Əleykəssalam, buyurun, əyləşin...

Gələnlər otururlar.

Yaşlı kişi. Bu nə əhvalatdır, əşi, deyirlər gedirsən?

Həsənzadə *(zarafatyana)*. Elə deyirlər.

Yaşlı kişi. İyirmi ildir bir yerdə işləyirik, üzümüz-gözümüz öyrəşib...

Fərəcov. Ba...a... balaca bir sexi böyüdüb o cür zavod eləmisiniz... İ... i... indi ən ya... ya... yaxşı vaxtında qoyub gedirsiniz.

Birinci işçi. Harada işləyəcəksiniz?

Həsənzadə. Gəncə tərəfdə təzə zavod tikmək lazımdır.

Yaşlı kişi. Deyir, özün ərizə vermisən?

Həsənzadə *(qəsdən kişinin sözünün üstündən keçərək)*. Eh, ay Muradxan dayı, sənlə mənə bu dünyada tikməkdən başqa ayrı nə qalıb ki...

Yaşlı kişi. Tikmək yaxşı şeydir. Ancaq sən niyə özünü mənimlə bir tutursan?.. Mən yetmişi vurub keçmişəm. Amma sən.

Birinci işçi. Rəşid bayaq kəndlərindən zəng eləmişdi. Sizin getməyinizi biləndə yaman pərt oldu...

Həsənzadə. Məzuniyyətini nə cür keçirir?

Birinci işçi. Deyir, darıxıram... Sabahda, birigündə qayıdacaq...

İkinci işçi *(mənalı təbəssümlə)*. Darıxmağının səbəbi var.

Həsənzadə *(gülümsəyir)*. Nədi eylə?

Birinci işçi. Bilmirsiniz?

Həsənzadə *(qəsdən)*. Yox, bilmirəm, nə olub bəyəm?

İkinci işçi. Naryadçı qız gələndən bəri nə gecəsi gecədi, nə gündüzü gündüz...

Üçüncü işçi. Lap Məcnun olub.

Həsənzadə. Nargiləni deyirsiniz?

Birinci işçi. Ancaq qızın onunla ulduzu barışmır ki, barışmır... Rəşidi görəndə, elə bil, cini qalxır. İllah da ki, oxuyanda.

İkinci işçi *(mənalı təbəssümlə)*. Bunlar Rəşidin xeyrinədir.

Birinci işçi. Xeyrinədir?

İkinci işçi *(filosofanə bir görkəm alaraq)*. Bəs necə...

Üçüncü işçi *(hərarətlə)*. Sən də ağ eləmə! Nəyi xeyrinədir, az qalmışdı kişini vurub öldürsün...

İkinci işçi. Siz hələ uşaqsınız. Mən belə romanları çox oxumuşam.

Üçüncü işçi. Qız nervinnidi, vəssalam...

İkinci işçi. Xeyr a... nervin bura dəxli yoxdur. *(Bilici əda-sı ilə)*. Psixoloji!

Pauza. Həsənzadə ikinci işçiyə baxır. Sonra gözlərini ondan çəkərək papiros yandırır. O öz dərin kədərinə qalib gəlməyə çalışır.

Birinci işçi. Biz gərək onu həmkarlar ittifaqına götürək.

İkinci işçi. Götürməyinə götürək, ancaq həmkarlar ittifaqının məhəbbətə nə dəxli var?

Birinci işçi *(ötkəm)*. Çox dəxli var!.. Əgər o, bir təşkilatın üzvü olsa, kollektivə daha tez isinişər. Adamlara dəvə nalbəndə baxan kimi baxmaz.

Üçüncü işçi. Təzə gələn vaxt söz demək olmurdu. İndi xeyli dəyişib.

Yaşlı kişi. Qızın ağlı olsa, çəm-xəm eləməz. Bu mahalda Rəşid kimi oğlan yoxdur.

İkinci işçi. Əlbəttə.

Fərəcov. Rəşidi vu... vu... vurar, öldürər... Də... dəli şeydir.

Həsənzadə *(sərt)*. Bura bax, Fərəcov, əgər bir də sənin o qız barəsində bu cür sözlər danışdığın qulağıma çatsa, birinci növbədə, mənə cavab verməli olacaqsan... Elə bilmə ki, mən ayrı planetə köçürəm. Həmişə zavodla əlaqə saxlayacağam.

Yaşlı kişi. Əlbəttə... zavod sənin balandır.

Həsənzadə. Əgər mənim xatirimi istəyirsinizsə, o qızdan muğayat olun. Ağıllı qızdır. Çalışın xoşbəxt olsun. *(Qısa pauza. Papiros çəkir)*. O, başqa şəraitdə böyümüşdür.

Yaşlı kişi. Sən bizə pis adam tapşırmazsan. O qızı gözümüz üstə saxlayacağıq.

İkinci işçi. Lap arxayın olun.

Həsənzadə *(qısa pauza. Həsənzadə ağır düşüncədən başını qaldıraraq)*. Bilirsiniz ki, Rəşidi mən də çox istəyirəm.

Birinci işçi. Siz onu politexnik institutunacan aparıb çıxarmısınız.

Həsənzadə. Əgər Nargilə ilə ulduzları barışsa, mən də şad olaram.

Birinci işçi. Yəni demək istəyirsiniz ki...

Üçüncü işçi. Hə... də...

Həsənzadə *(birinci oğlana xitabən)*. Mənə də elə gəlir ki, bu mümkündür və sizdən xahiş edirəm, o barədə mənim də rəyimi Rəşidə bildirəsiniz.

Birinci işçi. Baş üstə.

Qısa pauza.

Həsənzadə. Mən taleyə inanıram. Mənə elə gəlir ki, bizim xoşbəxtliyimiz əksər hallarda bir-birimizdən asılıdır.

Yaşlı kişi. Elədir, qardaş, elədir. Əgər hamı sənin kimi düşünsəydi, dünya cənnət olardı. *(Qısa pauza)*. Yaxşı adamlar həmişə yaxşı işlər yadigar qoyub gedirlər. *(Əvvəl o, sonra da o birilər qalxırlar)*. Sənin bizim boynumuzda haqqın çoxdur. Get, işin həmişə avand olsun...

Həsənzadə. Sağ olun...

Yaşlı kişi. Sənə yaxşı yol...

Həsənzadə hamı ilə əl tutuşur. Adamlar çıxırlar. Həsənzadə bir neçə saniyə hərəkətsiz dayanır. Onun görünüşü çox kədərlidir. Birinci şəkildəki musiqi yenidən başlayır. Həsənzadə şeylərini yığışdırmaqda davam edir. Otağın

işığı azalır və yarıqaranlıqdan Xurşid çıxır. İşıq onun və Həsənzadənin üzərinə düşür.

Xurşid. Nə üçün evlənmədin? Axı o səni sevir.

Həsənzadə. Doğrudur... Lakin bu, qeyri-adi bir məhəbbətdir. *(Qısa pauza).* Təbiət sevənlər arasında qəribə tənasüb yaradır; bu tənasüb pozulduqda isə, ikisindən birində məhəbbət daha tez qocalır. Daha tez məhv olur ki, bu da çox kədərli bir haldır...

Xurşid. Sən cavanlıqda məhəbbət barəsində bu cür sakit, bu cür soyuq mühakimə yürütməzdin...

Həsənzadə. O zaman bu duyğular hamısı torpaqdan təzə-təzə baş qaldıran körpə otlar üzərinə düzülmüş bahar şehləri idi. Yay günəşi onları çoxdan qurudub! Qışda düşən şeh isə donub buz olur...

Xurşid. Sən gedirsən, bəs o yazıq qızın halı necə olacaq? Məgər bu, sənin tərəfindən xudpəsəndlik deyil?

Həsənzadə. Yox! Mənim getməyim ədalətin hökmüdür. *(Qısa pauza).* Dünyada ata-ana nəvazişi görməyən o gənc qız mənə göydəndüşmə bir məxluq, bir Allah kimi baxır. *(Zarafatyana).* İndi, əgər bu «Allah» öz qüdrətindən sui-istifadə eləyib onun səadətini oğurlasa, bəs insafı harda qaldı?

Xurşid. Axı o öz xoşbəxtliyini səndə görür...

Həsənzadə. Doğrudur... Lakin bu duyğunun ömrü o qədər qısadır ki... *(Pauza).* Yox, sonrakı peşmançılıqdan indiki əzab min dəfə yaxşıdır! *(Qısa pauza).* Bir vətəndaş olaraq mənim üçün əsas məsələ onun həyatı, insanları düzgün dərk etməsidir!

Xurşid. Sən bu məsələni artıq həll etmiş olduğunu güman edirsən?

Həsənzadə. Mən bunun üçün əlimdən nə gələ bilirdisə, hamısını elədim. Ardını isə... həyat özü davam etdirəcək! Mən onu yaxşı insanlar arasında qoyub gedirəm!

Maşın siqnalı. Qapı zəngi. Şofer daxil olur. Xurşid çəkilir.

Şofer. Hazırsınız?

Həsənzadə. Bəli, hazıram.

Şofer iki çamadanı götürüb çıxır. Həsənzadə pencəyini geyərək, boş otağa nəzər salır. İşıq tədricən sönür. İşıq yananda isə Nargilənin otağı görünür. Nargilə eyni həvəslə tikir. Qapının zəngi çalınır. Qız yüyürüb qapını açır. Həsənzadə otağa daxil olur. Nargilə bir an donub qalır.

Nargilə. Gözlərimə inana bilmirəm. Siz də mənim otağıma gələrmişsiniz. *(Özünü Həsənzadənin üstünə ataraq, hər iki əli ilə ondan yapışıb, üzünü sinəsinə yapışdırır).* Ay Allah... Mən nə qədər xoşbəxtəm!.. Mənim əzizim, həyatım... *(Sevincdən gah gülür... gah gözləri yaşarır).* Bu gün mənim nə xoşbəxt günümdür!.. Sizdən bir az qabaq da anam gəlmişdi.

Həsənzadə *(birdən canlanaraq).* Doğrudanmı?

Nargilə. Bəs necə!.. Uzun işdir... Elə indicə sizə zəng edəcəkdim. Anam təkidlə mənim geri qayıtmağımı istəyir. Hətta Fərəcin stul-mustulunu da mənim otağımdan çıxarıb, aralıq qapını bağlayıb.

Həsənzadə. Bəs sən nə cavab verdin?

Nargilə. Mən sizinlə məsləhətləşmək istədim... Qayıdım, yox...

Həsənzadə. Əlbəttə, qayıtmaq lazımdır...

Nargilə. Fərəcin acığına mən də qayıtmaq istəyirəm.

Həsənzadə. Fərəcin acığına nə üçün? Ananın xatirinə qayıtmaq lazımdır. Madam ki, peşman olub...

Nargilə. Eh... bilirsiniz necə peşman olub... Deyir, mən səni öz ata evindən gəlin köçürmək istəyirəm, yaman dəyişilib.

Həsənzadə. Belə də gözləmək olardı... Ana anadır.

Nargilə. Görünür, elədir. *(Qısa pauza. Həsənzadəyə həyəcanla baxaraq).* Mən sizi bu kiçik, yoxsul otağıma heç yaraşdıra bilmirəm. Elə bil ki, Aydan gəlmisiniz. Gəlin əyləşin... Mənim Aydan gələn əzizim. *(Hər ikisi oturur).* Mən evimizə qayıdandan sonra da tez-tez gələrsiniz... Eləmi?

Həsənzadə. Vaxt olar, gələrəm.

Nargilə. Vaxt olar nədir... hər gün gələcəksiniz. *(Bir sirr açırmış kimi yavaşcadan).* Anam daha sizin kölgənizi qılınclamır...

Həsənzadə *(mükəddər bir təbəssümlə).* Doğrudanmı?

Nargilə. Bir kəlmə də pis söz demir.

Həsənzadə. Mən buna çox şadam.

Nargilə. Mən bilirdim ki, anam əvvəl-axır başa düşəcək... *(Onun əlindən yapışaraq).* Axı sizə necə pis demək olar? Eh... bu gün... Surik də gəlmişdi...

Həsənzadə. Nə deyirdi?

Nargilə. İşləmək istəyir. Zavodda onun üçün bir iş tapılar?

Həsənzadə. Tapılar.

Nargilə. Vallah, pis qız deyil.

Həsənzadə bloknot və qələm çıxarıb nə isə yazaraq kağızı çıxarıb Nargiləyə verir.

Həsənzadə. Verərsiniz Fərəcova, düzəldər...

Nargilə. Məktub nə üçün? Sabah özünüz çağırıb tapşırarsınız...

Həsənzadə *(özünü toplayaraq)*. Özüm gedirəm.

Nargilə *(birdən tutularaq)*. Hara? *(Yalnız indi Həsənzadənin yol paltarında olmasının fərqinə vararaq)*. Olmaya Aydını görməyə gedirsiniz? *(Həsənzadə «yox» mənasında başını bulayır)*.

Həsənzadə. Təzə iş yerinə.

Nargilə. Başa düşmürəm, necə «təzə iş yerinə»?

Həsənzadə. Gəncə tərəfdə böyük sement zavodu tikilməlidir, məni ora dəyişiblər...

Nargilə *(qeyri-ixtiyari)*. Bəs mən?!

Həsənzadə *(onun əlindən tutaraq)*. Siz burada qalırsınız...

Nargilə *(dəhşət içində əlini Həsənzadənin əlindən qopararaq qışqırır)*. Yox... yox... İstəmirəm! Qalmaq istəmirəm! Mən... Sizsiz yaşaya bilmirəm. *(Birdən böhran içində gülərək)*. Yoxsa? Siz məni sınamaq istəyirsiniz?

Həsənzadə. Sizin sınanmağa ehtiyacınız yoxdur.

Nargilə *(öz-özünə danışırmış kimi)*. Demək, gedirsiniz...

Qısa və gərgin pauza.

Həsənzadə *(onun əlindən tutaraq)*. Qulaq asın, görün mən nə deyirəm.

Nargilə *(əlini onun əlindən qopararaq)*. Lazım deyil!.. Heç nə deməyin!.. Heç nə... *(Gözlərindən sakit-sakit yaş axır)*. Siz getməli idiniz... Siz həddindən artıq yaxşı adamsınız. Siz qala bilməzdiniz...

Həsənzadə. Elə deməyin...

Nargilə. Yox, narahat olmayın. *(Göz yaşları sakit-sakit axır)*. Siz getsəniz də, hər şeyi özünüzlə aparmırsınız... Siz mənim həyatımda çox şey qoyub gedirsiniz.

Həsənzadə. Rica edirəm, həyəcanlanmayın.

Göz yaşları daha da şiddətli tökülür.

Nargilə. Dedim ki, narahat olmayın... Madam ki, siz belə edirsiniz, demək, belə də lazımdır. Qoy mənim göz yaşlarım sizin səfərinizi kədərli eləməsin. Siz onsuz da bu dünyada az dərd çəkməmisiniz. *(Göz yaşları içində gülümsəyir)*. Mən Səməndər quşu kimi sizin odunuza yanmaq istəyirdim. Siz bunu istəmədiniz. Çünki siz həddindən artıq yaxşı adam idiniz... *(Bayırda maşın siqnalı. Həsənzadə qalxır)*. Yox, bircə dəqiqə də dayanın... Əgər bu dünyada insaf, ədalət varsa, qoy sizin bircə oğlunuz yer üzünün ən xoşbəxt adamı olsun. Sizin qəlbiniz bir də qəm görməsin. Siz həmişə... gecə də, gündüz də mənim yanımda olacaqsınız. Mənimlə olacaqsınız. *(Şiddətli göz yaşları içində gülümsəyir)*. Axı mən sizsiz necə yaşaya bilərəm?

Həsənzadə *(həyəcanla)*. Nargilə...

Nargilə. Yox, susun. Siz öz sözünüzü demisiniz. Mənim isə sizə sözüm çox idi... Sizin vaxtınız yoxdur... Lakin siz harda olursunuz-olun, mən hər gün bu sözləri sizə deyəcəyəm.

Həsənzadə. Rica edirəm, həyəcanlanmayın.

Nargilə *(göz yaşları içində gülümsəyir)*. Kim deyir ki, mən həyəcanlanıram?! Əksinə... Mən heç bir zaman özümü bu qədər sakit hiss etməmişəm! Mənim məhəbbətim əbədiyyətə qovuşmuşdur! Mən onun sabitliyini, gözəlliyini, əbədiliyini heç bir zaman bu qədər aydın hiss etməmişdim... *(Onun qollarından yapışaraq)*. İndi isə gedin, qatara gecikirsiniz...

Həsənzadə çıxır. Birinci şəkildəki musiqi yenidən başlayır. İşıq tədriclə azalır və sönür...

PƏRDƏ

1963.

1990-cı il yanvar ayının 20-də Bakıda qəfildən güllələbaran edilmiş Azərbaycan şəhidlərinin əbədi xatirəsinə ithaf edirəm.
İlyas ƏFƏNDİYEV.

HÖKMDAR VƏ QIZI

İŞTİRAK EDİRLƏR

İbrahim xan
Tubu xanım
Ağabəyim ağa
Saday bəy
Səltənət bəyim
Əbülfət ağa
Mirmöhsün ağa
Cavad xan
Kəlbəli xan
Məhəmməd xan
Hüseynqulu xan
Haykanuş
Sisyanov
Lisaneviç
Vanya
Xidmətçilər,
rus əsgərləri
yavərlər

BİRİNCİ ŞƏKİL

Şuşa qalası. İbrahim xanın iqamətgahı. Ağaməhəmməd şahın Şuşanın istilası zamanı Balakəndən qaçmış İbrahim xanın Ağa Məhəmməd şah öldürüləndən sonra təkrar sağ-salamat Şuşaya qayıtması münasibətilə sarayda şadyanalıq. Musiqi. Cavanlar rəqs edirlər. Xanın qızları Ağabəyim ağa və Səltənət bəyim də, Cavad xanın oğlu Hüseynqulu xan da, Qaradağ atlılarının gənc sərkərdəsi Saday Şirxan oğlu da onların arasındadır. Axund Mirmöhsün ağa zərif parçadan tikilmiş ağ libasda, ağ əmmamədə səhnənin yuxarısında görünür.

Mirmöhsün ağa. Camaat! Əlahəzrət hökmdarımız İbrahim ağa Balakəndən bütün ailəsilə sağ-salamat qayıdıb təkrar öz taxt-səltənətinə sahib olması münasibətilə xalqa əfvi ümumi əta eləyib zindandakı məhbusların azadlığı barədə sərəncam verir.

Səslər. Allah xanın ömrünü uzun eləsin!

Səslər. Allah xanı həmişə öz taxt-səltənətində bərqərar eləsin!

Səslər. Adil hökmdarımız İbrahim xana eşq olsun!

İbrahim xan ağır addımlarla səhnənin hündürlüyündə görünərək camaata əl edir.

İbrahim xan. Camaat, mən sizin sədaqətinizə həmişə əmin olmuşam. Qəhrəman Qarabağ camaatı heç bir zaman satqın olmamışdır. Azərbaycan türkləri heç bir zaman namərd olmamışdır. Onu da sizin nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, mənim və ailəmin Balakəndən bura sağ-salamat gəlib çıxmağımız ancaq Qaradağ atlılarının və onun cavan sərkərdəsi Saday Şirxan oğlunun igidliyi sayəsində mümkün olmuşdur. Saday Şirxan oğlu üç dəfə şəxsən özü özünü ölüm təhlükəsinə məruz qoyaraq, bizi xilas etmişdir.

Səslər. Yaşasın Saday Şirxan oğlu!

Səslər. Sağ olsun Qaradağ igidləri!

İbrahim xan. Ona görə də, mən, ədalət naminə, Saday Şirxan oğluna və onun bütün törəmələrinə bəylik rütbəsi verirəm.

Saday bəy. Sağ olsun adil hökmdarımız İbrahim xan.

İşıq sönür.